

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TEMEL İSLÂM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

HANEFİ MEZHEBİ BAĞLAMINDA GÜNÜMÜZ HİDÂNE VE HİDÂNE

ÜCRETİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HİLAL SEVİNÇ

Tez Danışmanı

PROF. DR. TEVHİT AYENGİN

ÇANAKKALE – 2021

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TEMEL İSLÂM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

HANEFİ MEZHEBİ BAĞLAMINDA GÜNÜMÜZ HİDÂNE VE HİDÂNE
ÜCRETİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HİLAL SEVİNÇ

Tez Danışmanı

PROF. DR. TEVHİT AYENGİN

ÇANAKKALE – 2021

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

İsim SOYİSMİ tarafından Prof. Dr. İsim SOYİSMİ yönetiminden hazırlanan ve ..../20.. tarihinde aşağıdaki jüri karşısında sunulan “**Tezin Adı**” başlıklı çalışma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü ..... **Anabilim/Anasanat Dalı**'nda **YÜKSEK LİSANS/DOKTORA/SANATTA YETERLİK TEZİ** olarak oy birliği/oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Doç. Dr. İsim SOYİSMİ
(Danışman)

Doç. Dr. İsim SOYİSMİ

Dr. Öğr. Üyesi İsim SOYİSMİ

.....

.....

.....

Tez No : .....

Tez Savunma Tarihi : ..../20..

.....
İSİM SOYİSMİ

Enstitü Müdürü

..../20..

ETİK BEYAN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi taahhüt ve beyan ederim.

24/12/2021

TEŞEKKÜR

Bu tezin gerekleŐmeinde, çalıŐmam boyunca benden bir an olsun yardımlarını esirgemeyen saygı değer danışman hocam Prof. Dr. Tevhit Ayengin çok teşekkür ediyorum. ÇalıŐmaya sağladıkları katkıdan dolayı Prof. Dr. Mehmet Ali Yargı'ya, Prof. Dr. Halil İbrahim Acar'a hususen teşekkür ediyorum. Ayrıca Prof. Dr. Nimetullah Akın'a, Dr. Abdullah Akın'a ve Dr. İbrahim Gökçe'ye de çalışma esnasında yardımlarını benden esirgemediğinden dolayı kendilerine Őukranlarımı sunuyorum. Çalışma süresince tüm zorlukları benimle göğüsleyen baŐta annem olmak üzere aileme, hocalarıma ve arkadaşlarıma sonsuz teŐekkürlerimi sunarım.”

Hilal SEVİNÇ

anakkale, Aralık 2021

ÖZET

HANEFİ MEZHEBİ BAĞLAMINDA GÜNÜMÜZ HİDÂNE ÜCRETİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Hilal SEVİNÇ

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Temel İslâmi Bilimler Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Prof. Dr. Tevhit AYENGİN

24/12/2021, 68

Bu çalışmada boşanma sonrası çocuklar için verilen nafaka kavramı İslâm hukuku ve Medeni Hukuku kapsamında mukayese edilmeye çalışılmıştır. Çalışma her ne kadar Hanefî mezhebi özelinde olsa da gerekli görülen yerlerde diğer mezheplerin görüşlerine de yer verilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde tezin ana ekseninde bahsi geçen hidâne ve iştirak nafakası kavramlarını açıklayarak konu ile alakalı olarak yapılan önceki çalışmalara yer verilmiştir. Üçüncü bölümde hidâne ücreti konusu genel hatlarıyla ele alınmıştır. Dördüncü bölümde hidâne ücreti konusu ele alınarak bakılması gereken çocuğun hangi durumlarda ücret alacağı, ne kadar ücret alacağı, nafaka ile sorumlu olanların kimler olduğu ve nafaka ödemedeki sorumluluk dereceleri ele alınmaya çalışılmıştır.

Bu araştırmada Medeni Hukukta iştirak nafakası ile İslâm hukukundaki hidâne ücreti konuları içeriksel ve ana başlık olarak birbiriyle örtüşecek şekilde ele alınmaya gayret edilmiştir. Bunun dışında çalışmanın tamamında İslâm hukuku ile Medeni Hukukun bakıma muhtaç çocuk özelinde ortaya çıkan ücret konusu benzediği ve ayrıldığı noktalarda mukayese yapılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Boşanma, Hidâne, İştirak Nafakası, Çocuk, Velayet, Medeni Hukuk

ABSTRACT

THE EVALUATION OF THE CHILDCARE AND CHILDCARE FEE IN CONTEXT OF HANEFÎ GROUP

Hilal SEVİNÇ

Canakkale Onsekiz Mart University

School of Graduate Studies

Basic İslâmic Sciences Master's Thesis

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Tevhit AYENGİN

24/12/2021, 68

In this study, we tried to determine the similarities and differences of the alimony concept given by spouses by comparing it in context of Islamic Law and Civil Law. During the research, we tried to include the opinions of other groups as much as possible while evaluating the issue within the scope of the Hanefî group.

In the second part of the study, the concepts of hidâne and alimony mentioned in the main axis of the thesis are explained and previous studies related to the subject are included. In the second part of the study, the concepts of hidâne and alimony mentioned in the main axis of the thesis are explained and previous studies related to the subject are included. In the next section, it is aimed to answer questions such as in what situations the child receives the fee, how long he or she will receive the fee, who is responsible for alimony and in what situations the obligation to pay alimony occurs.

The title of the subsidiary alimony in civil law, where the comparison will be made, is expressed in proportion to the topics in the hidâne fee section. Finally, we tried to determine the similarities and differences between the two legal systems by considering their point of view. In the conclusion section, we also expressed the findings we made and ended our work.

Keywords: Divorce, Hidanah, Child Support, Hidanah Support, Kinship Alimony, Custody

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	viii
KISALTMALAR	xii

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

2.1. Kavramsal Çerçeve	3
2.1.1. Hidâne Kavramı	3
2.1.2. İştirak Nafakasının Tanımı	5
2.2. Önceki Çalışmalar	6

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HİDÂNE

3.1. Hidâne ile Bağlantılı Kavramlar	8
3.1.1. Hidâne, Velayet ve Vesayet.....	8
3.1.3. Hidâne ve Evlat Edinme	10
3.1.4. Hidâne ve Muhâlea.....	10
3.2. Hidâneye Hak Sahibi Olanlar	11

3.2.1. Kadınlardan Hak Sahipleri	11
3.2.2. Asabeden Hak Sahipleri	13
3.2.3. Zevi’l Erhâmdan Hak Sahipleri	13
3.3. Hidâne Hakkı ve Yükümlülükleri	14
3.4. Hidâne Hakkının Geçerli Olması İçin Taraflarda Bulunması Gereken Şartlar	14
.....	
3.4.1. Çocuğun Hidâne Hakkına Sahip Olması İçin Gereken Şartlar	14
3.4.2. Hidâne Hakkına Sahip Kadın ve Erkekte Bulunması Gereken Ortak Şartlar	15
3.4.3. Hidâne Hakkına Sahip Kadında Bulunması Gereken Şartlar	16
3.4.4. Hidâne Hakkına Sahip Erkekte Bulunması Gereken Şartlar	17
3.5. Annenin Hidâne Hakkının Düşmesi	17
3.6. Hidâne Hakkının Geriye Gelmesi	19
3.7. Annenin Hidâneye Zorlanması	20
3.8. Hidânenin Mekânı	20
3.9. Hidânenin Süresi	21
3.9.1. Erkek Çocuğun Hidâne Süresi	22
3.9.2. Kız Çocuğun Hidâne Süresi	22

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

HİDÂNEDE ÜCRET

4.1. Ücreti Ödemekle Yükümlü Usulün Sorumluluk Sıralaması	24
4.1.1. Babanın Hayatta ve Zengin Olması Durumu	25
4.1.2. Babanın Fakir Olması Durumu	25
4.1.3. Çalışma Gücünü Yitirme Durumu	26
4.1.4. Babanın Gaib Olması Durumu	26

4.1.5. Babanın Ölmesi Durumu	27
4.2. Nafaka Alacaklısı Olan Çocukta ve Ücreti Ödemekle Yükümlü Olan Kişide Aranan Şartlar	29
4.2.1. Çocukta Aranan Şartlar	29
4.2.2. Nafaka Mükellefinde Aranan Şartlar	30
4.3. Ücretin Ödenmesinde Esas Alınan Zaman.....	31
4.4. Ödeme Şekli	32
4.5. Hidâne Ücretleri.....	33
4.5.1. Bakım Ücreti.....	34
4.5.2. Mesken Ücreti.....	35
4.5.3. Hizmetçi Ücreti	36
4.5.4. Emzirme Ücreti	36
4.5.5. Eğitim Ücreti.....	38
4.5.6. Evlendirme Ücreti	39
4.6. Hidâne Hakkına Sahip Olan Kadına Ücretin Ödenmediği Yerler	40
4.7. Ücretin Belirlenme Şekli	41
4.8. Çocukların Nafakasının Vâcip Olması.....	41
4.8.1. Babanın Nafakaya Gücünün Yetme Durumu	42
4.8.2. Çocuğun Fakir ya da Çalışma Noktasında Yetersiz Kalması Durumu ..	42
4.8.3. Din Ayrılığının Olmaması	43
4.9. Ücretin Miktarı	43
4.10. Ücretin Başlangıcı ve Son Bulması	44
4.10.1. Ücretin Başlangıcı	44
4.10.2. Ücretin Son Bulması	45
4.11. Ücret Miktarının Artması ya da Eksilmesi.....	47
4.11.1. Alacaklıdan Kaynaklı Sebepler.....	48

4.11.2. Mükelleften Kaynaklı Sebepler	48
4.12. Evlat Edinen Çocuğa Nafakanın Ödenmesi	49

BEŞİNCİ BÖLÜM

MEDENİ HUKUKTA İŞTİRAK NAFAKASI

5.1. İştirak Nafakasının Talep Yetkisi ve Süresi	50
5.2. İştirak Nafakasının Başlangıcı ve Sonu	50
5.2.1. Nafakanın Başlangıcı	50
5.2.2 Nafakanın Sonu	51
5.3. İştirak Nafakasının Ödenme Şekli ve Zamanı	53
5.4. İştirak Nafakasının Miktarının Belirlenmesi	55
5.4.1. Çocuğun İhtiyaçları	55
5.4.2. Hâkimin Takdir Yetkisi	56
5.4.3. Çocuğun Gelirleri	57
5.4.4. Anne ve Babanın Ekonomik Durumu	57
5.5. İştirak Nafakasının Arttırılması ve Eksiltilmesi	58
5.6. Evlatlık Alınan Çocuğun Nafakası	59

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇ

KAYNAKÇA	64
ÖZGEÇMİŞ	I

KISALTMALAR

çev.	Çevirmen
b.	Bin
Hz.	Hazreti
s.a.v.	Sallallahu Aleyhi ve Sellem
vd.	Ve diğçerleri
TMK	Türk Medeni Kanunu
YEK	Yazma Eserler Kurumu
vb.	Ve benzeri
ts.	Tarih yok
thk.	Tahkik Eden
ed.	Editör

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

İslam Hukuku evlilik müessesesinin devamı halinde, küçük çocukların bakım ve terbiyeleri konusunda gerekli düzenlemeler yapılmış, evlilik müessesesinin sona ermesi halinde de taraflara maddi ve manevi sorumluluklar yüklemiştir. Taraflara yüklenen sorumluluklar çocuğun küçük yaşta iyi eğitilmesi ve düzgün bir terbiye almasını hedeflemektedir. Bununla birlikte İslam hukuku çocuğun boşanma sonrası menfaatini gözetirken annenin de aynı şekilde menfaatini gözetmekte ve çocuğun güzel bir şekilde yetişebilmesi için anne ile çocuk arasındaki bağı korumaya gayret etmektedir. Ayrıca İslam Hukuku bu bağı güçlendirmek için babaya bakıcılık rolünden dolayı bazı durumlarda anneye ödenmek üzere ücret sorumluluğu da yüklemektedir. Bu mali sorumluluk İslam Hukukunda “hidâne ücreti” diye isimlendirilmektedir. Bu ücret çocuğun temel ihtiyaçları esas alınarak belirlenen bir ücrettir. Bu ücretin amacı çocuğun maddi imkânsızlıklardan doğacak zararlarla karşılaşmasının önüne geçmektir. Aynı hedefi gözeten Medeni Hukukta tarafların boşanması sonrasında çocuğun zarar görmesini engellemek için bazı hallerde “iştirak nafakası” olarak isimlendirilen bir ödemeyle babayı sorumlu tutabilmektedir. Bu bağlamda İslam hukukuyla Medeni Hukukun tarafları bakıma ihtiyaç duyan çocuğun menfaatleri doğrultusunda sorumluluğa davet ettiği ve tarafları zarar görmekten korumayı amaçladığı söylenebilir.

Her iki hukuk sistemi de tarafların boşanmasını hoş görmese de doğal bir hak olarak kabul etmektedir. Fakat bu süreçte çocukların zarar göreceği de her iki hukuk sistemi tarafından dikkate alınmış ve bu noktada bazı düzenlemeler sağlanmıştır. Buradaki öncelikli hedeflerden bir tanesi boşanmadan en fazla zarar göreceği düşünülen çocukların süreci zarar görmeden atlatabilmesini temin edebilmektir. Her iki hukuk sisteminin de bakıma muhtaç çocuğun hakkının zayi olmasının önüne geçmek için anne ve babanın üzerine düşen görevleri yerine getirmesi konusunda ısrarcı olduğu görülmektedir. Özellikle annenin çocuğuna şefkat ve merhametinden dolayı bakımıyla ilgilenmesi, babanın da bu noktada onların maddi ihtiyaçlarını evlilik sürecindeki gibi belirli oranda temin etmesi sağlanmaya çalışılmıştır. Bu da ifade edildiği üzere İslam hukukunda hidâne, Medeni Hukukta ise iştirak nafakası başlıkları altında ele alınmıştır.

Bu çalışma Hanefî mezhebi özelinde hidâne sorumluluğundan doğan ücret konusunu ve onunla mukayese edilecek iştirak nafakası konusunu karşılaştırmalı bir şekilde ele almaya çalışmaktadır. Bunu yaparken öncelikle konuyla ilgili bilgiler İslam Hukuk kaynaklarından ve Medeni Hukuktan araştırılarak ortaya konmaya çalışılacaktır. Sonrasında elde edilen veriler analiz edilmek suretiyle varsa benzerlik ve farklılıklar ortaya konulmaya gayret edilecektir. Bununla birlikte bilgilerin yorumlama sürecinin de konunun anlaşılmasına katkı sağlaması düşünülmektedir.

Yapılan çalışmalar sırasında hidâne konusu ile ilgili çalışmalar tespit edilmiştir. Fakat bu çalışmalar hidâne konusunun farklı yönlerini ele almaktadır. Bu çalışma ise Hanefî mezhebi bağlamında hidâne ücretini, günümüz Medeni Hukuktaki iştirak nafakası ile mukayese etmesi açısından diğer çalışmalardan ayrılmaktadır. Ayrıca bu çalışma her ne kadar Hanefî mezhebi özelinde olsa da hidâne konusunda yer yer diğer mezhep görüşlerine de yer vermiştir.

İslam Hukukunun teşekkül sürecine bakıldığında temel kavram ve metinlerin oluşumunun modern dönem öncesi olduğu görülmektedir. Modern dönem öncesi hukuki zemini araştırılan hidâne hükümlerinin modern dönemde değişime ihtiyacı olup olmadığı önem arz etmektedir. Değişen toplum şartları ve aile yapılarının özellikle sosyal hayattaki farklılaşan rollerin eşlerin ayrılığı sonrası bakıma muhtaç çocuğa nasıl etki ettiğinin hüküm verilirken merkeze alınması gerekmektedir. Bu bağlamda fıkıh kitaplarındaki klasik hidâne hükümlerinin bugün nasıl değerlendirileceği önem kazanmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Bu bölümün ilk başlığında tezin temel kavramları olan hidâne ve iştirak nafakası kavramları genel çerçevede açıklanarak muhtevası hakkında bilgiler verilecektir. İkinci başlıkta ise çalışma esnasında hem İslam hukuku hem Medeni Hukukun da ana kaynak olarak faydalanılan eserlere yer verilmesinin yanı sıra konu bağlamında yapılan önceki çalışmalara da yer verilmiştir.

2.1. Kavramsal Çerçeve

Bu bölümde tezin ana konusu olan İslam hukukundaki hidâne ve hidâne ücreti ile Medeni Hukuktaki iştirak nafakası kavramları ele alınacaktır.

2.1.1. Hidâne Kavramı

Hidâne, kuşun yumurtasını kanatlarının altına alıp saklaması anlamına gelen (ح-ض-ن) kökünden türemiş bir kelimedir. Bu anlamdan hareketle kadının çocuğunu kucağında besleyip büyütmesi ve terbiye etmesi anlamında kullanılmaktadır.¹ Hidâne kavramı ise koltuk altından böğür denilen yere kadar olan vücut parçasına denilir. Bu kelimedden erkek bakıcı anlamında حاضن ve kadın bakıcı anlamında حاضنة kelimeleri türetilmiştir.²

Hidâne kavramı açık bir şekilde Kur'ân-ı Kerîm ve hadislerde zikredilmese de genel çerçevede içtihatlar aracılığıyla hükümleri belirlenmiştir. Kur'ân-ı Kerîm'de hidâneye işaret eden ayet şu şekildedir:

¹ Ebu't Tâhir Mecüddîin Muhammed b. Ya'kûb b. Muhammed el-Fîrûzâbâdî, *El-Okyânûsu'l- Basît fî Tercemeti'l-Kâmûsi'l-Muhît*, çev. Asım Efendi, (İstanbul: Türkiye YEK Başkanlığı, 2014), 6/5328.

² Muhammed b. Mûkerrem İbn Manzûr, *Lisânul-Arab*, (Kahire:Dârü'l-Maarif), 2/911.

“Emzirmeyi tamamlamak isteyen kimse için anneler çocuklarını iki yıl boyunca emzirirler. Onların normal seviyede yiyecek ve giyeceklerini sağlamak çocuğun babasına ait borçtur. Hiç kimseye gücünü aşan şey yüklenmez. Ne anne çocuğu yüzünden zarar görsün ne de baba çocuğu yüzünden zarara uğrasın. Kendisine miras bırakılan kişi de benzer şekilde yükümlülükler bulunmaktadır.”³

Söz konusu ayette hidâne kavramı zikredilmemiş olsa da hısımlık nafakasının içinde yer alan hidâne ve emzirme gerek ücret bakımından gerekse çocuğa sağladığı menfaat bakımından benzerlik göstermektedir. Aynı konu ile alakalı olan hadislerde Peygamberimizin, ayrılmış olan Eşlerde çocuğu kendisinden zorla alınan kadına “Evlenmediğin sürece çocuk üzerinde önce sen hak sahibisin”⁴ sözündeki “ehak” kavramıyla hidânenin çocuk kadar annenin de hakkı olduğunu ifade etmektedir.

Hanefîler hidâne kavramını çocuğun hidâne hakkına sahip olan kadın tarafından terbiye edilmesi, yanına alarak koruması ve elbiselerini yıkayarak ihtiyaçlarını gidermesi anlamında kullanmaktadır.⁵ Aslında hidâneye hak sahibi olan kişi küçük çocuktur. Fakat akli dengesi yerinde olmayan kişilerin de hidâne hakkı olduğu ifade edilmektedir.⁶ Mâlikîlerde ise hidâne kavramında Hanefîlere göre bazı değişiklikler olduğu görülmektedir. Onlara göre hidâne çocuğun gecelediği yer anlamına geldiği gibi çocuğun yiyeceği, içeceği ve giyeceği ile ilgilenilmesi, vücudunun temizlenmesi ve çocuğun menfaatine olan işlerin yapılması anlamı da taşımaktadır.⁷

Anne ve babanın boşanması durumunda çocuğun bakım, eğitim ve temel ihtiyaçlarının karşılanması için anneye verilen ücrete hidâne ücreti denilmektedir. Bu ücret boşanmanın iddet süresinin sona ermesi halinde tahakkuk etmektedir. Beklenen iddetin ric’i ya da bain olması hususunda fark bulunmamakla beraber iddet esnasında hidâne ücreti söz konusu

³ el-Bakara 2/233.

⁴ Ebû Dâvûd Süleymân b. el-Eş‘as b. İshâk es-Sicistânî el-Ezdî. *Sünenü Ebî Dâvûd*, thk. Şuayb el Ârnâvut, (Şam: Darü'r -Risaletü'l-Alemiyye, 1430/2009),”Talâk”, 35.

⁵ Alâüddîn Ebû Bekr b. Mes’ûd b. Ahmed el-Kâsânî, *Bedâ’i ‘u’s-sanâ ‘i fî Tertîbi ‘ş-Şerâ’i*, (Beyrut-Lübnan: Dârü’l Kîtabü’l Arabî, 1974), 4/40.

⁶ Muhammed b. İbrahim b. Abdullah et- Tuveycirî, *Mevsûatü’l-Fikhi ‘l-İslâmî*, (Suudi Arabistan: Beytül’l-Efkârî’d-Düveliyyeti, 2009), 4/267.

⁷ Muhammed b. Abdillâh b. Alî el-Haraşî, *eş-Şerhu’s-sağir ‘ala Muhtasarı Halîl lil Haraşî*, (Beyrut: Dârü’l Fikr), 4/207.

olmamaktadır.⁸ Çünkü mu'tedde kadının kocası iddet birliği içerisinde kadının nafakasını temin etmek zorunda olduğu için nafaka haricindeki hidâne ücretini karşılama zorunluluğu bulunmamaktadır. Aynı şekilde kadının da evlilik birliği veya iddet beklediği zaman diliminde çocuğun ihtiyaçlarını karşılamak zorunda olduğundan dolayı ücret talep etmeye hakkı bulunmamaktadır.⁹

İslam hukukunda ulemânın ekserisine göre çocuğun bakımı karşılığında anneye verilen hidâne ücreti caiz görülmüştür. Ancak Mâlikîlere göre kadının çocuğa bakması karşılığında ücret alması caiz görülmemiştir.¹⁰

Fıkıh literatüründeki kitaplarda hidâne kavramı ekseriyetle boşanma ve nafaka başlıkları altında yer almaktadır. Çünkü hidâne evlilik birliği içinde tarafların sahip oldukları sorumluluklarının boşanma sonrasında taraflarda nasıl ve ne şekilde gerçekleştiğine ışık tutmaktadır. Aynı şekilde nafaka konusunda çocuğun hidâne görevini üstlenen kişiye ödenmesi gereken ücret için gerekli olan şartların ne olduğu ve ne kadar ödenmesi gerektiğine dair bilgi de verilmektedir.

2.1.2. İştirak Nafakasının Tanımı

İslam hukukunda iştirak nafakasında olduğu gibi masrafların paylaşımı ile alakalı bir görev taksimatı yapılmamıştır. Nafaka sorumluluğu doğrudan babadan tarafından karşılanmaktadır. Babanın olmaması durumunda ise masraflar miras tertibi esas alınarak bir sonraki kişiler tarafından karşılanmaktadır. Ancak Medeni Hukukta ise çocuğun masrafları genel olarak anne ve baba tarafından müşterek bir şekilde sağlanmaktadır. Her iki tarafından birinin hayatta olması halinde iştirak nafakası üçüncü bir kişiye intikal etmemektedir.

Boşanma veya ayrılık sonucunda velayet hakkı kendisine verilmeyen kişinin üzerine

---

⁸Halil İbrahim Acar, İslam Aile Hukuku, (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2017), 324.

⁹ Muhammed Emin İbn Âbidîn, *Reddü'l Muhtâr ale'd- Dürri'l Muhtâr*, çev. Ahmed Davudoğlu, (İstanbul: Şamil Yayınevi, 1983), 7/260.

¹⁰ Ahmed Ferrac Hüseyin, *Ahkamü'l-Üsra fi'l-İslâm*, (Mısır: Dârü'l Câmiyye, 1990), 308.

çocuğun bakımı ile alakalı olan masraflara gücü nispetinde maddi olarak katılım sağlamasına iştirak nafakası denir. Her iki tarafın da mali olanaklarının oldukça üst seviyede olması, velayet hakkını elinde bulunduran tarafa maddi olarak gücü nispetinde sorumluluk yüklemektedir.¹¹ Medeni Kanun'un 182/2. maddesinde¹² her ne kadar “*iştirak*” ifadesi zikredilmemiş olsa da çocuğun velayeti kendisine bırakılan tarafa masraflar noktasında katılım sağlaması sebebiyle mevzuatta “*katılım nafakası*” olarak da zikredilmiştir.¹³

Evlenmenin sona ermesi halinde çocuğun velayet durumu, iştirak nafakasının miktarı belirtilmemiş ve hüküm kesinleşmemişse, yeni davanın açılmasıyla velayet hakkı düzenlenip iştirak nafakası takdir edilebilecektir. Eğer çocuğun dünyaya gelmesi evlilik birliğinin bozulmasından sonra meydana gelmişse velayet hakkının düzenlenmesi ve iştirak nafakasının takdir edilmesi için dava açılabilir.

2.2. Önceki Çalışmalar

Yapılan çalışmada hidâne kavramı özelinde Kur'ân-ı Kerîm ve hadis kitapları taranmıştır. Bunun yanında Hanefî mezhebinde İbn Âbidîn'in *el-İbâne 'an ahzi'l-ücreti 'ale'l-hidâne* ve *Reddü'l-muhtâr 'ale'd-Dürri'l-muhtâr* ve *Reddü'l Muhtar Ale'd Dürri'l Muhtar*, Merginânî'nin *el-Hidâye şerhu Bidâyeti'l-mübedî*, Kâsânî'nin *Bedâ'i'u's-sanâ'i* İbnü'l Hümâm *Fethu'l Kadîr* isimli eserlerinde konu ile ilgili bölümler ve bilgiler olduğu tespit edilmiştir. Modern dönemde ise Ruhi Özcan'ın “İslam Hukukunda Hısımlık Nafakası”, Celal Erbay'ın “İslâm Hukukunda Küçüklerin Himayesi” ve Orhan Çeker'in “Nafaka Hukuku”, İrem Karakoç'un “Bir İslâm Hukuku Müessesesi Olan Hidâne Hakkının ve Osmanlı Aile Hukuku'nda Uygulanışının İzmir Şer'iyye Sicillerinde Yer Alan Bir Karar Örneği Üzerinden İncelenmesi”¹⁴, Mustafa Yıldırım'ın “İslam Hukukunda Hidâne”¹⁵ Faruk Aydın'ın “İslâm

¹¹ Mehmet Hamzaçebi, Türk Medeni Kanunun'a Göre Boşanma ve Ayrılık Hallerinde Tedbir, Yoksulluk ve İştirak Nafakası, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 10/3-4, (Aralık 2002), 38.

¹² “Velayetin kullanılması kendisine verilmeyen eşin çocuk ile kişisel ilişkisinin düzenlenmesinde, çocuğun özellikle sağlık, eğitim ve ahlak bakımından yararları esas tutulur. Bu eş, çocuğun bakım ve eğitim giderlerine gücü oranında katılmak zorundadır”

¹³ Enver Aydemir, *Türk Yargı Kararları Işığında İştirak Nafakası*, (Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018), 21-22.

¹⁴ İrem Karakoç, Bir İslâm Hukuku Müessesesi Olan Hidâne Hakkının ve Osmanlı Aile Hukuku'nda Uygulanışının İzmir Şer'iyye Sicillerinde Yer Alan Bir Karar Örneği Üzerinden İncelenmesi, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 19/3, (Temmuz 2015).

¹⁵ Mustafa Yıldırım, *İslâm Hukukunda Hidâne*, (Manisa: Emek Matbaacılık, 1990)

Hukukunda Hidâne”¹⁶ ve Samed Atasoy’un “İslâm ve Osmanlı Hukukunda Nafaka”¹⁷, Canan Tatar’ın “İslâm Hukukundaki Hidâne Müessesesinin Günümüz Uygulaması ile Mukayesesi”¹⁸ adlı çalışmaları hidâne konusuna kısmi olarak temas eden eserler olarak zikredilebilir. Canan Tatar’ın mezkur çalışması iki hukuk sisteminin hidâne bağlamında mukayasesini içeriyor olsa da hem makale olması hem de hidâne ücreti özelinde olmaması sebebiyle farklı bir çalışma olduğu görülmektedir.

Medeni Hukukta ise Harun Bulut’un “Aile Hukukunda Velayet ve Nafaka Davaları”, Ali İhsan Özüğür’un “Nafaka Hukuku”, Haluk Bozovalı’nın “Türk Medeni Hukukunda Bakım Nafakaları”, Serhat Dolu’nun “İştirak Nafakası”¹⁹, Gülistan Arabacı Pişken’in “Boşanmanın Çocuklar Bakımından Sonuçları”²⁰, Enver Aydemir’in “Türk Yargı Kararları Işığında İştirak Nafakası”²¹ isimli eserleri konunun Medeni Hukuk boyutu ile ilgili yapılan çalışmalardan bazılarıdır.

Araştırma esnasında fıkıh kaynaklarında hidâne kavramı müstakil bir başlığa sahip olsa da boşanma başlığı altında müteaddit yerlerde ele alındığı sonucuna ulaşılmıştır. Ücret konusu ise nafaka konusunun hısımlık nafakası bölümünde yer almıştır. İştirak nafakası Medeni Hukuk kitaplarında nafaka konusunun bir alt başlığı olarak ele alınmıştır.

---

¹⁶ Faruk Aydın, *İslâm Hukukunda Hidâne (Çocuğun Bakımı ve Himayesi)*, (Diyarbakır: Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2002).

¹⁷ Samed Atasoy, *İslâm ve Osmanlı Hukukunda Hidâne*, (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2019).

¹⁸ Canan Tatar, *İslâm Hukukundaki Hidâne Müessesesinin Günümüz Uygulaması ile Mukayesesi*, *KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi*, 4/1, Haziran 2018.

¹⁹ Serhat Dolu, *İştirak Nafakası*, (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010).

²⁰ Gülistan Arabacı (Pişken), *Boşanmanın Çocuklar Bakımından Sonuçları*, (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008).

²¹ Enver Aydemir, *Türk Yargı Kararları Işığında İştirak Nafakası*, (Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HİDÂNE

Hidâne kavramı İslâm dininin boşanma sonrası bakıma ihtiyaç duyan çocuğa ne kadar önem verdiğini göstermektedir. Zira evlilik birliği devam etseydi çocuğun eğitimi ve bakımı ebeveyn tarafından karşılanacaktı. Taraflar boşanınca çocuğun mağdur olacağını hesaba katan İslâm, onun menfaatini öncelikle boşanan taraflara sorumluluk yüklemiştir. Bu noktada İslâm, tarafların haklarını tespit etmiştir. Özellikle çocuğa şefkatinden dolayı annesinin bakmasında bir öncelik hakkı olduğunu kabul ederken, diğer yandan annenin bakım sonucu bir ücret alıp alamayacağını da gündeme taşımıştır.

3.1. Hidâne ile Bağlantılı Kavramlar

Hidâne kavramı, boşanma sonrası çocukların maddi ve manevi anlamda mağduriyetlerinin giderilmesi noktasında İslam hukukundaki ve Medeni Hukuktaki bazı kavramlarla benzerlik göstermektedir. Bu başlık altında hidâne kavramının var olan diğer kavramlarla olan ilişkisi ele alınacaktır.

3.1.1. Hidâne, Velayet ve Vesayet

Sözlükte “yakın olmak, yakınlık” anlamlarına gelen velayet, aynı zamanda “ولی” kökünden türeyerek “sevmek, yönelmek, yardım etmek” anlamlarına da gelmektedir.²² İstilah anlamında ise velayet, rızası olup olmadığına bakılmaksızın bir sözün başkası hakkında geçerli bir sonuç doğurması anlamına gelmektedir.

Küçük çocukların mal ve akitlerdeki velayeti erkeklere verilmiştir.²³ Bunun sebebi çocuğun sahibi olmuş olduğu malı koruma ya da akit kurabilme salahiyetine sahip olamamasından kaynaklanmaktadır. Bu sebeple İslam hukukundaki velayet, vesayet, hidâne

²² H. Yunus Apaydın, “Velayet”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (Erişim 6 Aralık 2021).

²³ Acar, İslam Aile Hukuku, 323.

kavramları arasında kuvvetli bir ilişki bulunmaktadır.²⁴

Hidâne hakkı her ne kadar velayet ve vesayet kavramları ile ilişkili olan bir kavram olsa da bu hakka sahip olan kişiye çocukla alakalı velayet yetkisi verilmemektedir. Velayet hakkı babada bulunduğundan dolayı annenin veya hidâne hakkına sahip olan kişinin çocuğa ait şahsi ve mali konularda karar verme yetkisi bulunmamaktadır. Ayrılık ve vefat gibi durumlarda hidâne kavramı tarafların haklarını koruyucu bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır. Fakat bu kavramın kapsamı velayet ve vesayet müesseseleri kadar geniş değildir.²⁵

İslam hukuk kurallarının uygulandığı Osmanlı'da ayrılmış olan eşlerin çocukları hidâne hükmüne göre bakılmışlardır. Konuya örnek bir durumu İzmir şer'iyeye sicillerinde görmek mümkündür. Mahkeme kendisine intikal eden bir davada çocuğun bakım ve genel ihtiyaçları ile alakalı sorumluluğun annenin vefat etmesi halinde anneannesine, mali sorumluluğunun babaya verilmesi gerektiğine hükmetmiştir. Bu davada çocuğun sorumluluğunun her iki tarafa bölünmesi velayet kavramının bölündüğünü yani iki taraf arasında paylaştırıldığını da göstermektedir.²⁶

Günümüz Medeni Hukukunda ise boşanma durumunda velayet müessesesi taraflar arasında bölünmeyerek çocuğun şahsi velayetinin verildiği tarafa bırakılmıştır. Bu kararın alınmasında yüksek yararlılık ilkesi etkili olmuştur. Velayet, vesayet ve hidâne kavramlarının ayrı ayrı çocuk hakkında tatbik edilmesinin kaosa sebep olacağı endişesi Medeni Hukuk tarafından dikkate alınmış, sadece velayet kavramı esas alınarak taraflardan birine sorumluluk verilmesi kararlaştırılmıştır. Hidâne hakkı her ne kadar velayet ve vesayet kavramları ile bağlantılı bir kavram olsa da, bu bağ çocuğun velayetinin hidâne hakkına sahip kişiye verilmesini gerektirmemektedir. Velayet hakkı babada bulunduğundan annenin veya hidâne hakkına sahip kişinin çocuğa ait şahsi ve mali konularda karar verme yetkisi bulunmamaktadır. Ancak anne, çocuk ile alakalı konularda son kararı babanın vermesi şartıyla alınacak olan kararlar noktasında yardımcı olabilmektedir. Yani hidâne ayrılık ve vefat gibi durumlarda

---

²⁴ Aydın, *İslâm Hukukunda Hidâne (Çocuğun Bakımı ve Himayesi)*, 31.

²⁵ İrem Karakoç, Bir İslâm Hukuku Müessesesi Olan Hidâne Hakkının ve Osmanlı Aile Hukuku'nda Uygulanışının İzmir Şer'iyeye Sicillerinde Yer Alan Bir Karar Örneği Üzerinden İncelenmesi, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 19/3, (Temmuz 2015) 178.

²⁶ Karakoç, *Hidâne Hakkının ve Osmanlı Aile Hukuku'nda Uygulanışı*, 191.

ortaya çıkmaktadır. Fakat bu kavramın kapsamı velayet ve vesayet kavramları kadar da hukuki olarak geniş haklar tesis etmeyen bir uygulamadır.²⁷

3.1.3. Hidâne ve Evlat Edinme

Evlatlık müessesesi gerek kimsesiz çocuklar açısından gerekse evlat sahibi olmayı arzu eden fakat evlat sahibi olamayan ebeveynler açısından önemli olsa da nesep ve mahremiyet gibi konulardan dolayı İslam hukukunda caiz kabul edilmemiştir. Örneğin; Evlat edinen ile evlatlığı arasında sahih olmayan bir nesep bağı kurulması nesep karışıklığına sebep olabilmektedir. İslam hukukunun böyle bir karışıklığa sebebiyet verilmemesi için evlatlık müessesesini caiz görmemesi, miras ve nafaka hukukunun tesis edilmemesini bunun da taraflara hak ve sorumluluk yüklenmesini beraberinde getirmektedir.²⁸

Medeni Hukuk sistemi annesiz babasız olan çocukların bakım ve ihtiyaçlarının karşılanması hususunda çocuğun mahremi olmayan kişilere de sorumluluk verebilmektedir. İslam hukukundaki hidâne, çocuğun hak ve hukukunu koruma altına almıştır. Küçükler açısından değerlendirildiğinde çocuğun annesinin bakım noktasında öncelikli olduğu görülmektedir. Annenin de bulunmaması durumunda çocuğun hidâne görevi var olan sıralama doğrultusunda yerine getirilmektedir.

3.1.4. Hidâne ve Muhâlea

Muhâlea, kadının herhangi bir mal karşılığında kocasının kendisini boşamasına denilmektedir. Muhâleanın gerçekleşmesi durumunda, kadın anlaşmada taahhüt ettiği ödemeyle yükümlüdür. Ödeme gerçekleştikten sonra bâin talâk meydana gelmekte ve taraflar bu şekilde boşanmış sayılmaktadır.²⁹

²⁷ Karakoç, Hidâne Hakkının ve Osmanlı Aile Hukuku'nda Uygulanışı, 178.

²⁸ Adnan Memduhoğlu, İslâm Hukukuna göre Çocuğun Bakım ve Terbiyesi (Hidâne), *Araşan Sosyal Bilimler Enstitüsü İlmî Dergisi* 9-10, (2010), 82.

²⁹ Abdullah b. Mahmûd b. Mevdûd el-Mevsilî, *el-İhtiyar el-Muhtâr lil Fetva*, çev. Tevhit Ayengin, (İstanbul: Ravza Yayınları, 2016), 379.

Hidâne ücreti muhâlea akdinde ödenecek bedel olarak belirlenebilmektedir. Muhâlea bedeli olarak kadın hidâne ücretinden vazgeçerek bu bedel karşılığında muhâlea yapabilir. Ancak burada muhâleaya konu olan şey hidânenin ücretidir. Zira kadının üzerine hidâne müessessinin yüklemiş olduğu iki kavram bulunmaktadır. Bunlardan birincisi hidâne ücreti ikincisi ise hidâne hakkıdır. Hidâne hakkında hem şeriatın hem de annenin hakkı bulunduğundan dolayı tasarruf yetkisi bulunmamaktadır. Yani bu hak kadının kendisine ait olmadığından dolayı muhâleaya bedel olamamaktadır. Ancak hidâne ücreti ise kadının çocuk üzerindeki bakım ve emek karşılığında elde etmiş olduğu ücret olması dolayısıyla muhâleaya bedel olabilmektedir. Çünkü hidâne ücreti kadının bizatihi kendi hakkı olduğundan dolayı bu hususta çocuğun babasıyla anlaşmasında herhangi bir beis görülmemiştir. Muhâleada hidâne ücretinin bedel sayılabilmesi bu ücretin kadının hakkı olmasındandır. Bu sebeple muhâlea bedeli olarak kadının çocuğa bulûğ çağına kadar ücretsiz bakması karşılığında kocasından boşanmasını talep etmesi geçerli sayılmaktadır. Çocuğun muhtaçlık halinin sona ermesi durumunda annenin hidâne ücreti karşılığında muhâlea yapma durumu ortadan kalkmaktadır.³⁰ Çünkü muhâleaya bedel olan hidânenin sona ermesinden dolayı anlaşma geçerliliğini yitirmiş sayılmaktadır.

3.2. Hidâneye Hak Sahibi Olanlar

Fakihler, çocukların sorumluluğunu alacak şahıslar ve bu şahısların seçilmesi hususunda göz önünde bulundurulması gereken birtakım özellikler belirlemişlerdir. Sorumluluk alma, çocuğa olan yakınlık, kişinin takva sahibi ve ergin bir birey olması gibi nitelikler çocuğun hidâne hakkına sahip olma noktasındaki liyakat ile alakalı belli başlı özelliklerdir.³¹ Çocuğa bakmaya ehil olan hak sahipleri; Kadımlar, asabe olan erkekler ve zevi'l erhâmdır.

3.2.1. Kadımlardan Hak Sahipleri

İslam âlimleri çocuğun menfaatini esas alarak ona ilgi alaka gösterip ihtiyaçlarının

---

³⁰ Hamdi Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, (İstanbul: Erkam Yayınları, 2018), 440.

³¹ Özlem Yanık, "Çocuğun Yüksek Yararını Kuşatan Bir Müessese: Hidâne", *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, sayı:15, (2020),s. 378.

giderilmesinin anne tarafından daha iyi bir şekilde karşılanacağına kanaat ettiklerinden dolayı sıralama noktasında anne ve onun akrabalarına öncelik vermişlerdir. Bunun yanı sıra çocuğa hissedilen merhamet ve yakınlık duygusu da göz önünde bulundurularak bir sıralama yapılmıştır.

İslam hukukunda boşanma neticesinde anneye hidâne noktasında öncelik verilmesine Hz. Peygamber Efendimizin şu hadisi delil gösterilmiştir:

“Ey Allah’ın Resülü, oğluma karnım yuva, göğsüm pınar, kucağım kundak olmuştur. Ancak babası beni boşayıp çocuğu da benden almak istemektedir” diye müracaatta bulunduğu vakit Efendimiz (s.a.v.) kadına yanıt olarak “Evlendiğin sürece sen daha çok hak sahibisin” demiştir.³²

Kadın hak sahipleri arasında bir sıralama yapacak olursak; anne, anneanne, babaanne, kız kardeşler, kız kardeşin kızları, teyze, erkek kardeşin kızları ve son olarak hala şeklinde takip edilmektedir.³³ Yapmış olduğumuz bu sıralama da özellikle öz olanlar üvey olanlara nazaran daha öncelikli konuma sahiptir. Bunun sebebi anne baba bir olan akrabaların, yalnızca anne bir olan akrabalara göre daha şefkatli ve merhametli olmalarından ileri gelmektedir.³⁴

Hanefi mezhebine göre zevi’l erham grubunda yer almasına rağmen teyzeye hidâne hakkı tanınmıştır. Anneden sonra çocuğa bakacak olanlar arasında teyzenin de yer almasının sebebi Hz. Peygamber Efendimizden gelen hadisin var olmasıdır. Hz. Hamza’nın şehit olmasından sonra küçük kızının himayesi için Hz. Zeyd b. Hârise, Hz. Ali ve Hz. Cafer arasında münakaşa yaşanmıştır. Bu durum üzerine Hz. Peygamber Efendimiz küçük kızı, teyzesiyle nikâhlı olan Hz. Cafer’e vererek “Teyze anne yerindedir”³⁵ diye buyurmuştur. Bu durumda yakınlık açısından değerlendirildiğinde her ne kadar baba çocuğa daha yakın olmuş olsa da çocuğun ihtiyaç duymuş olduğu şefkat ve merhamet ihtiyacını giderebileceği kişilere öncelik verilmiştir.

---

³² Ebû Dâvûd, “Talâk”, 35.

³³ İbrâhîm b. Muhammed b. İbrâhîm el-Halebî, *Mültekâ-l Ebhur*, (İstanbul: Sağlam Yayınevi, 2013), 2/257.

³⁴ Burhaneddin el-Merginânî, *el-Hidaye*, çev. Hüsametdin Vanlıoğlu vd. (İstanbul: Yasin Yayınevi, 2017), 5/29.

³⁵ Ebû Dâvûd, “Talâk”, 35.

3.2.2. Asabeden Hak Sahipleri

Çocuğun hidâne hakkına sahip olacak kadınlardan birinin olmaması halinde ya da hidâne şartlarını taşıyamamaları halinde çocuğun bakım hakkı miras tertibine göre düzenlenen asabeye intikal etmektedir.

Asabe sıralaması: Baba, dede, anne baba bir erkek kardeş, baba bir erkek kardeş, anne baba bir erkek kardeşin oğlu, baba bir erkek kardeşin oğlu, anne baba bir amca, baba bir amca, anne baba bir amcaoğlu, baba bir amcaoğlu şeklinde sıralanmaktadır.³⁶

Kız çocukları üzerinde amcaoğullarının, halaoğullarının, hidâne hakkına sahip olmamalarının sebebi kızın mahremi olmamalarından ileri gelmektedir. Fakat kız çocuğunu, amcaoğlundan başka hidânesini alacak kimsenin bulunmaması durumunda kararı verecek olan hâkim araştırma yapar. Amcaoğlunun güvenilir, ahlaklı ve takvalı olması durumunda kızın bu kişiye verilmesine hükmeder.³⁷

3.2.3. Zevi'l Erhâmdan Hak Sahipleri

Asabeden kimsenin bulunmaması veya herhangi bir sebepten ötürü bu hakka haiz olmama durumunda hidâne hakkı çocuğun zevi'l erhâm olan yakınlarına intikal eder. Zevi'l erhâmdaki sıralama; annenin babası, anne bir erkek kardeş, anne bir erkek kardeşin oğlu, anne bir amca, anne bir dayı şeklinde olacaktır.³⁸

Hidâne hakkına birden fazla kişilerin sahip olmaları durumunda hak sahiplerinde öncelikli olarak, çocuğa bakacak güce ve kuvvete sahip olan ile ahlak ve takva bakımından en yüksek konumda olan kişiye verilmesi öngörülür.³⁹ Hidâne görevini yerine getirecek kimsenin

³⁶ Muhammed Muhyiddin Abdülhamid, *el-Ahvâlü 'ş- Şahsiyye*, (İstanbul: Mektebetü'l İrşad, 2018), 495.

³⁷ Zeynuddîn b. İbrahim b. Muhammed İbn Nüceym, *el-Bahru'r-Râik*, (Dârü'l Kitabü'l İslâmi), 4/184.

³⁸ Kâsânî, *Bedâ'î u's-sanâ'î*, 42.

³⁹ Vehbe Zuhayli, *İslâm Fıkhı Ansiklopedisi*, (İstanbul: Dârü'l Fikr 1985),7/ 722.

bulunmaması halinde durum mahkemeye intikal ederek hâkimin yetkisine bırakılır.⁴⁰

3.3. Hidâne Hakkı ve Yükümlülükleri

Hidânenin hak ya da sorumluluk olduğu meselesi geçmişten günümüze süregelmiştir. Genel kurallar çerçevesinde değerlendirildiği zaman çocuğun velayeti babaya, hidâne hakkı ise anneye verilmiştir. Bu durum aile birliği bozulmadan yani evlilik sürecinde herhangi bir öneme sahip olmazken, tarafların boşanması durumunda hidâne hakkı olarak ortaya çıkmıştır.⁴¹ Çünkü hidâne kavramı çocuğun menfaatinin ve yararının gözetilen bir sistem olduğundan dolayı çocuğun hakkı olmakla beraber hâdmesinin üzerine de sorumluluk olarak yüklenmektedir. Ancak anne-babanın çocuğa karşı yoğun, ilgi, şefkat ve sevgisinin bulunması onu yanında tutma, besleme ve eğitime arzusunun var olması bu durumun sorumluluğun yanı sıra hak olarak da nitelenmektedir.⁴²

3.4. Hidâne Hakkının Geçerli Olması İçin Taraflarda Bulunması Gereken Şartlar

Hidâne hakkının tahakkuk etmesi çocukta ve bu sorumluluğu yüklenecek olan kadın ve erkekte bir takım şartlar yer almaktadır. Bu şartlar alt başlıklar halinde ele alınacaktır.

3.4.1. Çocuğun Hidâne Hakkına Sahip Olması İçin Gereken Şartlar

Hidâne görevinin yerine getirilmesi için mahdûn (çocuk) için gerekli şartlar bulunmaktadır. Bu şartlar şunlardır:

a) Kendi ihtiyaçlarını gideremeyecek kadar küçük olmak. Bu durum Hanefilere göre erkek çocukları için 7, kız çocukları için ergenlik ile sınırlandırılmıştır.⁴³ Şafilere ise hem erkek hem kız çocuklarını temyiz çağı ile sınırlandırmıştır.

⁴⁰ İbn Âbidîn, *Reddî'l Muhtâr*, 7/265-264.

⁴¹ Mustafa Harun Kıyık, *Aile İçi Eğitim Açısından İslâm Hukuku'nda Hidâne*, Uluslararası Aile İçi Eğitim Çalıştayı, ed. Mehmet Emin Yurt-Osman Bayraktutan, (Erzurum: Zafer Medya, 2016), 150.

⁴² Ali Bardakoğlu, "Hidâne", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (Erişim 6 Aralık 2021).

⁴³ Kâsânî, *Bedâiu 's-Sanâ'i*, 4/42.

b) Akıl hastası olmak. Akli dengesi yerinde olmayan biri kendi ihtiyaçlarını gideremediğinden dolayı akıllı birinin yardımına muhtaçtır. Bu durumda deli olan birisi de tıpkı çocuk gibi bir başkasının desteğine ihtiyaç duymaktadır.⁴⁴ Ayrıca deli olan kişinin bakıma muhtaç olması hususunda yaş sınırlaması bulunmamaktadır.

3.4.2. Hidâne Hakkına Sahip Kadın ve Erkeklerde Bulunması Gereken Ortak Şartlar

a) Hür Olmak: Kölenin efendisinin hizmetiyle ilgilenmesinden dolayı çocuğa gerekli ilgi alakayı gösteremeyeceği için hâdinenin hür olması gerekmektedir.

b) Akıl Sahibi Olmak: Akıllı olmayan (deli, bunak) kimsenin kendi ihtiyaçlarını gidermede yetersiz kalması çocuğun da ihtiyaçlarını giderme noktasında yetersiz kalacağını göstermektedir.⁴⁵ Ancak İmam Şâfiî'ye göre sene içerisinde bir kere delirmesi gibi veya bir günlüğüne delirmesi şeklinde olursa hâdinin hidâne hakkı sakıt olmaz.⁴⁶

c) Baliğ Olmak: çocuğun bakımını üstlenecek olan kimse, küçük çocuk olup temyiz çağına ulaşmış olsa da kendi işlerini ve ihtiyaçlarını bile görmekten aciz kaldığı için hidâne hakkına sahip olamamaktadır.

d) Mahrem Olmak: Hidâne hakkına sahip olabilmesi için nikâh düşmeyecek derecede yakınlığa sahip olmalıdır. Yakınlık ile kastedilen durum kan hısımlığı olup süt hısımlığını kapsamamaktadır. Bu sebeple süt emme yoluyla oluşan karabet hidâne hakkını kazanmaya yeterli bir sebep olmamaktadır.⁴⁷

e) Güvenilir Olmak: Annenin evi vakitli vakitsiz nedenlerle terk etmesi halinde çocuğun giderilmesi gereken ihtiyaçları aksayacağından dolayı hidâne hakkı kendisinden düşürülmüştür. Aynı zamanda çocuğu ahlaki açıdan yetersiz olan ve hırsızlık, fuhuş gibi işleri yapan kişiye emanet edilmesi menfi yönde etkileneceği göz önünde bulundurularak bu ehliyete layık görülmemiştir. Konu ile alakalı alınacak ölçü çocuğun her açıdan korunmasıdır. Bu sebeple hidâne hakkına sahip olan kişi, çocuğu olumsuz yönde etkilemediği sürece hidâne hakkı düşmemektedir.⁴⁸

⁴⁴ Aydın, *İslâm Hukukunda Hidâne*, 26.

⁴⁵ Abdülhamid, *el-Ahvâlü 'ş- Şahsiyye*, 491.

⁴⁶ Muhammed b. Ahmed el-Hatîb eş-Şirbînî, *Muğni'l-Muhtâc*, (Beyrut-Lübnan: Dârü'l-Ma'rife, 1997), 3/455.

⁴⁷ İbn Âbidîn, *Reddü'l Muhtâr*, 7/ 252.

⁴⁸ İbn Âbidîn, *Reddü'l Muhtâr*, 7/249-250.

f) Kudretli Olmak: Çocuğun ahlakını, sağlığını ve kendisini olası tehlikelerden koruyabilme gücüdür. Yaşlılık, hastalık, dışarda çalışmak vb. şeyler çocuğun maslahatına zarar verdiği için dolaylı bu kişilerin hidâne hakkı bulunmamaktadır. Çalışan kadın çalışması hasebiyle çocuğun terbiyesine gereken ihtimam ve önemi veremiyorsa o kişi hidâne hakkına sahip olmamaktadır. Ancak yaptığı iş çocuğun ihtiyaçlarının karşılanması noktasında herhangi bir engel teşkil etmiyorsa hidâne hakkı düşmez. Hâdine, çocuğa bakma işini kendi yapabileceği gibi vekâlet vermiş olduğu kişi üzerinden de çocuğun ihtiyaçlarını yerine getirebilir.

3.4.3. Hidâne Hakkına Sahip Kadında Bulunması Gereken Şartlar

a) Hidâne hakkına sahip olan kadının çocuğa yabancı olan biriyle evli olmamalıdır. Annenin yabancı biriyle evli olması çocuk ile üvey babanın yakın iletişim halinde olmasına sebebiyet vereceğinden dolayı çocuğun üvey baba tarafından olumsuz davranışlara maruz kalmasını engellemek için hidâne hakkı bu durumda düşürülmüştür. Ancak annenin çocuğun mahremlerinden olan (amca gibi) biriyle evli olması hidâne hakkını anneden düşürmemektedir.⁴⁹ Fakat üvey babanın akrabalarına göstermiş olduğu ilgi, alaka ve terbiyeleri için gösterdiği ihtimam aynı şekilde eşinin çocuğu içinde mümkün olabilmektedir. Bu durumda çocuğun anneden alınması caiz olmamaktadır.⁵⁰

b) Hidâne hakkına sahip olacak olan kişi çocukla evlenmesi haram olacak şekilde yakınlığı sahip olan biri olmalıdır. (Anne, kız kardeş, büyük anne)⁵¹

c) Kadın çocuğu kendisinden hoşlanmayan biriyle aynı evde oturtmamalıdır. Çocuğun kendisinden hoşlanmayan biriyle aynı evde oturması halinde olası bir zararlı karşılaşma halinin bulunmasından dolayı aynı evde oturtulamaz.⁵²

d) Hidâne hakkına sahip olan kadın, Müslüman ve gayrimüslim olması bakımından aynıdır. Çünkü hidâne de esas alınan şey çocuğun maslahatı ve ihtiyaç duyduğu şefkat duygusu olduğundan dolayı hâdinenin faklı dine mensup olması önem arz etmemektedir. Bu sebepten dolayı kadının gayrimüslim olması herhangi bir değişiklik meydana getirmez. Şefkat duygusunun din duygusuyla alakası olmadığından dolayı din farklılığı noktasında herhangi bir

⁴⁹ Karakoç, Hidâne Hakkının ve Osmanlı Aile Hukuku'nda Uygulanışı, 166.

⁵⁰ Ömer Nasuhi Bilmen, *Hukuku İslâmiyye ve Istılahatı Fıkhiyye Kamusu*, (İstanbul: Bilmen Yayınevi, 1967), 2/432.

⁵¹ Hayreddin Karaman, *Mukayeseli İslâm Hukuku*, (İstanbul: İz Yayıncılık, 2003), 1/395.

⁵² Abdülhamid, *el-Ahvâlü 'ş- Şahsiyye*, 492.

değişiklik meydana gelmemektedir. Çocuk birtakım meseleleri anlayacak ve doğruyu yanlıştan ayırt edecek yaşa ulaşıncaya kadar annenin yanında kalır. Akli başına geldikten sonra gayrimüslim olan annenin etkisinde kalıp da olumsuz yönde etkileneceği göz önünde bulundurularak çocuk annenin yanından alınır.⁵³

3.4.4. Hidâne Hakkına Sahip Erkekten Bulunması Gereken Şartlar

a) Bakımı üstlenilecek kız çocuğu, ergenlik çağına ulaştığında ise hidâne sahibi erkeğin mahrem hısımlarından olması gerekir. Hanefilere göre, kız çocuğunun amcaoğlundan başka asabe hısımlarının bulunmaması durumunda amcaoğlu güvenilir olur ve fitne korkusu da bulunmazsa kız çocuğu yedi yaşla ergenlik çağı arasında da onun bakım sorumluluğunda kalabilir. Şafîilere göre ise amcaoğlunun yanında kızını veya kız kardeşi gibi güvenilir bir kadın bulunursa kız çocuğu onun bakım ve sorumluluğuna verilebilir. Buradaki amaç, yetişmekte olan bir kız çocuğunu mahremi olmayan bir erkekle yalnız ve baş başa bulundurmamaktır.⁵⁴

b) Hanefilere göre, kadının hidâne hakkına sahip olabilmesi için Müslüman olma şartı aranmazken erkeğin Müslüman olması gerekmektedir. Hidâne kavramı velayet ile ilişkili olup Hanefilere göre, kâfirin Müslüman üzerinde velayet hakkının olmaması erkek için Müslüman olma şartını beraberinde getirmiştir. Bunun yanı sıra erkeğin hidâne hakkına sahip olabilmesi için mirasçı olabilecek yakınlıkta birinin olması gerekmektedir. Din ayrılığı da mirasa mâni olacağından dolayı kâfir bir erkek, Müslüman bir çocuk için hidâne hakkına layık görülmemiştir.⁵⁵

3.5. Annenin Hidâne Hakkının Düşmesi

Boşanma sonrasında hidânenin öncelikle annenin hakkı olduğunu yukarıda zikrettik. Ancak sefere çıkması ya da evlenmesi durumunda annenin hidâne hakkı kendisinden düşürülmektedir. Bahsi geçen bu durumlar alt başlık halinde incelenecektir.

⁵³ Mustafa Baktır, *İslâm Hukukunda Hidâne*, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7, (1986), 270.

⁵⁴ Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, 330.

⁵⁵ Yıldırım, *İslâm Hukukunda Hidâne*, 29.

3.5.1. Sefere Çıkma

Fakihler, hidâne hakkına sahip olan annenin, çocuğu ziyaret etmek isteyen babanın gün içinde ziyareti yapıp aynı gün içerisinde tekrardan evine dönebilecek yakınlıktaki yere götürmesinde sakınca görmemiştir. Annenin çocuğu babasının onu her gün görebilme ihtimalinin bulunmayacağı uzaklıktaki yere götürmesi halinde, hidâne hakkının anne üzerinden sakıt olmaktadır. Ancak annenin çocuğu nikâh akdinin yapıldığı yere götürmesinde herhangi bir sakınca görülmemiştir.⁵⁶ Çünkü anne baba boşanmadan önce çocuklarını büyütmeyi orda tasarladıklarından dolayı çocuğun annesiyle beraber gitmesine müsaade edilmiştir.

3.5.2. Annenin Evlenme Durumu

Boşanma durumunda çocuğun anneye verilmesi noktasında öncelikle hakka sahip olduğunu ifade ettik. Ancak bu hakkın düşmesine sebep olacak olan durumlardan biri de annenin evlenmesi durumudur. Bu meselenin nasslar çerçevesinde değerlendirilmesi fakihler açısından farklı görüşlerin ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir. Mezhep imamları çocuğun menfaatini ön planda tutarak annenin çocuğa mahrem ya da yabancı olan biri ile evlenmesi halinde, ortaya çıkması muhtemel durumları göz önünde bulundurarak hüküm vermişlerdir.

a) Annenin Çocuğa Mahrem Biriyle Evlenmesi

Annenin çocuğun mahremi olacak kişiyle evlenmesi durumunda hidâne hakkının sabit olduğuna dair fıkıh âlimlerinin ekseriyeti bu kanaat etrafında toplanmışlardır. Annenin olmaması durumunda bu hakka sahip olan çocuğun anneanne ve teyzesi gibi kişiler, çocuğun mahremi olacak olan kişiyle evlenmesi durumunda bu hakkı onlardan düşürmemektedir.⁵⁷ Bu görüşü savunanlar delil olarak Berâ b. Âzib'den nakledilen Hz. Hamza'nın kızının Peygamber Efendimizin talimatıyla çocuğun teyzesiyle evli olan Hz. Cafer'in almaya daha hak sahibi olduğu ifade edilmiştir. Çocuğu alma noktasında Cafer'in diğer kişilere nazaran daha hak sahibi

⁵⁶ Aydın, *İslâm Hukukunda Hidâne*, 31.

⁵⁷ İmam Muhammed b. el-Hasen b. Ferkad eş-Şeybânî, *Camii's-Sağır*, (İdaretü'l Kur'an ve Ulumu'l İslâmiyye), 238.

olmasının sebebi Efendimizin “Teyze annenin yerindedir” sözünün fakihler tarafından hüccet olarak kabul edilmesidir.⁵⁸ Bu durum aynı şekilde hidâne hakkına sahip olan ninenin çocuğun dedesiyle evlenmesi durumunda sabit olup geçerliliğini devam ettirmektedir.⁵⁹

b) Annenin Yabancı Biriyle Evlenmesi

Annenin yabancı biriyle evlenmesi sonucunda hidâne hakkının düşmesine sebep olan şey çocuğun menfaatidir. Yani kadının evlenmiş olduğu yabancı kişinin çocuğa karşı iyi davranması, ona ilgi, alaka ve şefkat göstermesi, çocuğun psikolojik sağlığı açısından değerlendirecek olursak oldukça önem arz etmektedir. Zira yeni boşanmış olan anne, tekrardan bir hayat kurma noktasında yoğun duygulara sahip olduğundan dolayı çocuğu etkileyebilecek olan fiziksel veya duygusal olumsuzlukları fark etmede yetersiz kalabilir. Bu sebeple çocuğun bu tarz olumsuzluklara maruz kalmaması için gerekli önemler alınmalıdır.⁶⁰

3.6. Hidâne Hakkının Geriye Gelmesi

Hidâne hakkı herhangi bir sebepten ötürü sona erse bu sebebin ortadan kalkması durumunda mecellenin “Mâni zâil oldukda memnu avdet eder”⁶¹ maddesi gereği kaybolan hak tekrardan hâdîneye geri döner. Hanefî âlimlere göre, annenin yabancı biriyle evlenip ric’î talâkla boşanması durumunda iddet sona erene kadar beklemesi gerekmektedir. Fakat kadının bâin talâkla boşanması durumunda ise hidâne hakkı anında geri dönmektedir.⁶² Burada dikkat çekilmesi gereken nokta bâin talâk ve ric’î talâk arasındaki farklılığın hidâne hakkının üzerindeki etkisidir. Bâin talâkla boşanan kadının eşiyle münasebeti tamamen sona ererken ric’î talâkla evlilik bağı tamamen sona ermemektedir. Çünkü ric’î talâkla kadının kocasıyla yeniden barışma ihtimalinin olması çocuğun hidâne hakkını tekrardan ortadan kaldırıp anneden alınmasına sebep olacağından dolayı hidâne hakkı bu durumda geri gelmemektedir. Bunun

⁵⁸ Ali b. Muhammed el-Kârî Aliyyü’l Kari, *Mirkatül Mefatih*, (Beyrut-Lübnan: Dârü’l Kütübi’l İlmiyye, 1971), 6/ 491.

⁵⁹ Ahmed b. Ebî Bekr Muhammed b. Ahmed el-Kudûrî, *Muhtasarul Kudûrî*, (Beyrut-Lübnan: Dârü’l Büşra İslâmiyye, 1983), 264.

⁶⁰ Karakoç, Hidâne Hakkının ve Osmanlı Aile Hukuku’nda Uygulanışı, 166.

⁶¹ Hoca Emin Efendizâde-Ali Haydar Efendi, *Dürerü’l Hükkam Şerhu Mecelleti’l Ahkâm*, (İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2017), 1/83-84.

⁶² İbn Âbidîn, *Reddü’l Muhtâr*, 7/270.

sebebi hidânenin temel amacı olan çocuğun menfaati ve üstün yararlılık ilkesinin koruma altına alınmasıdır.⁶³

3.7. Annenin Hidâneye Zorlanması

Annenin çocuğun hidânesini üstlenmesindeki mecburiyeti, hidâne hakkının çocuğun mu yoksa annenin mi hakkı olduğu noktasındaki tartışmadan ileri gelmektedir. Annenin herhangi bir engelinin bulunmaması halinde çocuğun bakımıyla ilgilenmesinde diyaneten mükellef olsa da şer' en mükellef değildir. Nitekim annenin çocuğa bakma zorunluluğu bulunmadığından dolayı hidâne sorumluluğunu yerine getirmesi için zorlanamaz.⁶⁴ Bu durumda çocuğun bakımını üstlenecek olan hidâne sıralamasındaki diğer kişiler sorumluluğu üstlenir. Ancak, çocuğun annesinden başka hâdinesinin bulunmaması ya da ehil kimsenin olmaması durumunda anne hidâne sorumluluğunu üstlenmesi noktasında zorlanır.⁶⁵ Ayrıca zorlanması halinde anne hidâneyi görev ve sorumluluk olarak yerine getirdiğinden dolayı ücret talebinde de bulunamamaktadır.

İbn Âbidîn, hidânenin hem annenin hem de çocuğun hakkı olduğunu ifade etmektedir. Annenin hakkı olması durumunda anne, çocuğun bakımı noktasında zorlanmamaktadır. Çünkü kendi haricinde çocuğun sorumluluğunu üstlenecek kişiler bulunmaktadır. Çocuğun hakkı olması durumunda ise, bu hakkın yerine getirilmemesi durumunda mahdûnun telef olma gibi durumu söz konusu olacağından dolayı anne bu sorumluluğu yerine getirmekle mükellef olur.⁶⁶

3.8. Hidânenin Mekânı

Evlilik süresince çocuğun ikamet edeceği yer anne ve babanın ikamet ettikleri yerdir. Ancak tarafların boşanması halinde hidâne hakkına sahip olan kişinin çocuğu başka bir yere ikamet etme ya da sefere çıkma gerekçesiyle babanın izni olmadan götürmesi doğru değildir.

⁶³ Atasoy, *İslâm ve Osmanlı Hukukunda Hidâne*, 55.

⁶⁴ Bilmen, *Hukuku İslâmiyye ve Istılahatı Fıkhıyye Kamusu*, 2/426.

⁶⁵ İbn Nüceym, *el-Bahru'r-Râik*, (Dârü'l Kitâbü'l İslâmi), 4/180.

⁶⁶ İbn Âbidîn, *el-İbaneAnAhzi'l-ÜcretiAla'l-Hidâne*, (Resailu İbni Âbidîn), 3/265.

Annenin çocuğu babasından izinsiz olarak götürebildiği iki durum bulunmaktadır. Bunlardan birincisi annenin çocuğu kendi memleketine götürmesi, ikincisi ise nikâhın kıyıldığı yere götürmesidir.⁶⁷ Ancak bu durum yapılan nikâh akdinin şehir veya köyde olması durumunda farklılık arz etmektedir. Nikâh akdinin şehirde yapılmasıyla beraber buranın annenin de kendi memleketi olması durumunda çocuğuyla beraber bu şehre gitmesinde herhangi bir sakınca bulunmamaktadır.⁶⁸ Fakat kadın çocuğu nikâh akdinin yapıldığı ama kendi memleketi olmayan veya tam aksi olarak kadının memleketi olup nikâh akdinin gerçekleşmediği yere götürmesi durumunda çocuğun velisinin bu sefere mâni olma hakkı bulunmaktadır.

Çocuğun yükümlülüğü kendisinde olan annenin çocuğu hiçbir bağı olmayan (nikâh akdinin yapıldığı yer ve kadının memleketi) bir şehre götürmesi durumunda bu şehrin babanın bulunduğu şehre olan uzaklığı esas alınmaktadır. Eğer baba çocuğu ziyaret etmek maksadıyla sabah gidip akşam tekrardan kendi evine dönebilecek mesafede ise bu seferin gerçekleşmesinde herhangi bir sıkıntı oluşmamaktadır. Buradaki esas gaye hem babanın gün içinde kendisinin meşakkate maruz kalmadan ziyaretini gerçekleştirmesi hem de çocuğu, babasının sevgi ve şefkatinden mahrum kalmaması amaçlanmıştır.⁶⁹

3.9. Hidânenin Süresi

Anne ve babanın boşanması durumunda kız ve erkek çocuklarının annenin yanında kalma süreleri birbirinden farklılık arz etmektedir. Bu sebepten çocukların hidâne sürelerini ayrı ayrı başlıklar altında inceleyeceğiz.

---

⁶⁷ Kâsânî, *Bedâ'î 'u's-sanâ'î*, 4/44.

⁶⁸ İbn Nüceym, *el-Bahru'r-Râik*, 4/186.

⁶⁹ Ahmed Ferrac Hüseyin, *Ahkamü'l-Üsra fi'l-İslâm et-Talâk ve Huku'l-Evlad ve Nafakatü'l Ekarib*, (Mısır: Dârü'l Câmiyye, 1990), 308.

3.9.1. Erkek Çocuğun Hidâne Süresi

Erkek çocuklarının kendi kişisel ihtiyaçlarını görebilecek bir yaşa ve olgunluğa ulaşmasıyla beraber hidâne süresi sona ermektedir. Hanefî âlimleri tarafından bu süre yedi yaş olarak ifade edilir. Çocuğun bu yaşa ulaşmasıyla beraber çocuğun babaya verilmesi gerekmektedir. Zira temyiz çağı sonrası erkek çocukları anneden ziyade babanın kendisine vereceği terbiye, eğitim ve birtakım ahlaki öğütlere ihtiyaç duyar.⁷⁰ Bu sebepten ötürü gerek şer'î gerekse örfî gerekçelerle babanın yanında kalması uygun görülmüştür.

Erkek çocuğu ergenlik çağına ulaştıktan sonra evini ayırabilme hakkına sahiptir. Ancak ahlakının bozulup kötü alışkanlıklara bulaşma riskinin bulunmaması durumunda babanın çocuğu yanında tutma hakkı yoktur. Aynı zamanda ergenlik çağına ulaşmasıyla baba çocuğun malını tasarruf etme hakkını da kendisine vermektedir. Ancak çocuğun sefih olması ya da ahlaki açıdan yozlaşmaya uğrama ihtimalinin bulunması durumunda babanın çocuğun malını tasarruf etme hakkı olduğu gibi kendisini de gözetme ve alıkoyma hakkı bulunmaktadır.⁷¹

3.9.2. Kız Çocuğun Hidâne Süresi

Kız çocuklarının hidâne süreleri erkek çocuklarınınkine göre daha farklı gerekçelere göre belirlenmiştir. Hidâne süresi kız çocuklarında hayız gördükleri zamana kadar takdir edilmiştir. Bunun sebebi çocuğun belli bir yaşa gelip kendi ihtiyaçlarını gidermesinin yanı sıra kadınlarla alakalı olan birtakım ev işi, yemek yapma, ahlak ve görgü kurallarını öğrenmesi açısından önem teşkil etmektedir.⁷² Çocuğun ergenlik çağına ulaşmasıyla baba onu kendi yanına alır. Bunun sebebi ergenlik çağından sonra kız çocuğu korunmaya muhtaç olduğundan dolayı babanın yanına verilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Babanın bulunmadığı zamanlarda kardeş veya amcaya teslim edilir. Bunlarında güvenilir kimseler olmaması halinde ise hâkim

⁷⁰ Abdülğani b. Tâlib b. Hammâde ed-Dımaşki el-Hanefî, *el-Lübab fî Şerhi'l-Kitab*, (Beyrut-Lübnan, el-Mektebetü'l İlmîyye), 3/103.

⁷¹ Ebû Bekr Şemsüleimme Muhammed b. Ebî Sehl Ahmed es-Serahsî, *Mebisût*, çev. Mustafa Cevat Akşit, (İstanbul: Gümüşev Yayıncılık, 2008), *Mebisût*, 5/336.

⁷² Molla Hüsrev Muhammed b. Ferâmuz b. Ali, *Dürrerül'l Hukkâm fî Şerh-i Ğureri'l -Ahkâm*, (Dârü'l-İhya el-Kütübü'l Arabiyye), 1/411.

güvenilir ve Müslüman kadın bulup çocuğu kendisine teslim eder.⁷³

Hanefilere göre ergenlik çağına ulaşmış olan kız çocuğu çocuğunun yalnız kalması noktasında dul olmasını aynı zamanda güvenilir biri olmasını şart koşmuştur. Bekâr veya dul olması durumunda güven vermeyen biriye kız çocuğu babasının yanında kalmaya devam eder. Babanın olmadığı durumda ise kız çocuğu güvenilir olan kimsenin yanında kalmasına hükmedilir.⁷⁴

---

⁷³ İbn Âbidîn, *Reddü'l Muhtâr ale'd Dürril Muhtâr*, çev. Ahmet Davudoğlu, (İstanbul: Şamil Yayınevi, 1983), 7/275.

⁷⁴ Kemâlüddîn Muhammed b. Abdilvâhid İbnü'l-Hümâm, *Fethu'l-Kadîr*, (Dârü'l Fikr), 4/374.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

HİDÂNEDE ÜCRET

Anne ve babanın boşanması durumunda çocuğun bakım, eğitim ve temel ihtiyaçlarının karşılanması için anneye verilen ücrete hidâne ücreti denilmektedir. Bu ücret boşanmanın bâin talâkla gerçekleşmesi sonucunda tahakkuk etmektedir. Zira ric'î talâkla yapılan boşama durumunda hidâne ücreti söz konusu olmamaktadır. Çünkü mu'tedde kadının kocası iddet birliği içerisinde kadının nafakasını temin etmek zorunda olduğu için nafaka haricindeki hidâne ücretini karşılama zorunluluğu bulunmamaktadır. Ayrıca kadına nafaka harici ücretin verilmemesinin bir diğer sebebi de nikâh birliği içerisinde veya ric'î talâk iddeti bekleyen kadın çocuğun bakım ve ihtiyaçlarını karşılaması vaciptir.⁷⁵

Çocuk aracılığıyla elde edilen haklar hidâne ücreti, emzirme ücreti ve nafaka başlıkları olmak üzere üç ana başlık etrafında toplanmıştır. Saymış olduğumuz bu haklar her ne kadar birbiriyle bağımsız konular gibi görünüyorsa da genellikle hüküm verme noktasında beraber değerlendirilmektedir. Nafaka alan kadının babaya çok yüklenilmesinden ötürü çocuk için hidâne ücreti talep edememesi bu iki kavramın birbiri yerine kullanıldığının göstergesidir.⁷⁶

4.1. Ücreti Ödemekle Yükümlü Usulün Sorumluluk Sıralaması

Çocuğun bakım masrafların karşılanması kendine ait malının bulunması halinde öncelikle kendisi tarafından karşılanmaktadır. Ancak malın bulunmaması halinde bu sorumluluk babaya intikal etmektedir. Bu başlıkta babanın hayatta ve zengin olması durumu, babanın fakir olması durumu, çalışma gücünü yitirme durumu, gaib olması durumu ve ölmesi durumu ayrı başlıklar altında ele alınmıştır.

---

⁷⁵ İbn Âbidîn, *Reddû'l Muhtâr*, 7/260.

⁷⁶ Atasoy, *İslâm ve Osmanlı Hukukunda Hidâne*, 112.

4.1.1. Babanın Hayatta ve Zengin Olması Durumu

Ebû Hanîfeye göre, bulûğ çağına ulaşmış olan çocukların nafakaları anne ve babaları tarafından çocuklarından kendilerine intikal edecek olan miras oranında mükellef olurlar. Bulûğ çağı olarak kastedilen çocuğun akli olarak rüşdünü ispat etmesi, kendi kazancını sağlayarak parayı idare edebilecek olgunluğa ulaşmasıdır. Çocuğun bu dönemde çalışması halinde masrafları kendi kazancından karşılanır.⁷⁷ Paranın artması halinde çocuğun ergenlik çağına ulaşmasıyla bu para kendisine verilir. Ancak ihtiyaçlarının eksik kalması durumunda baba Bu durumda alacaklı konumda olan çocuğun nafakasını miras payına nispetle 2/3 oranında baba, 1/3 oranında ise anne karşılamak zorundadır. Ancak Zahiru'r Rivaye'ye göre nafakanın sağlanması hususunda hiç kimsenin babaya maddi olarak ortak olma zorunluluğu bulunmamaktadır.⁷⁸

Büyük çocukların nafakalarının ödenmesi, müşterek bir şekilde sağlanırken küçük çocukların nafakalarında durum farklıdır. Babanın sağ olması durumunda alacaklı olan çocuğun nafakasını baba tek başına ödemek zorundadır.⁷⁹ Çünkü kendi nafakasını ve ihtiyaçlarını giderme hususunda başkasının yardımına ihtiyaç duymaması⁸⁰ ve çocuğa nesep bağıyla bağlı olmasından dolayı masrafları tek başına karşılamak zorundadır.⁸¹

4.1.2. Babanın Fakir Olması Durumu

Babanın fakir olduğu ancak çalışmasına engel sağlık probleminin olmadığı durumlarda nafaka kendisinden sakıt olmamaktadır. Bu durumda fakir olmasına bakılmaksızın kendisinden çalışarak nafakayı sağlaması istenebilir. Babanın herhangi bir sebepten dolayı çalışmasına engel olacak durumun olması halinde çocuğun zaruri olan ihtiyaçlarının kesintiye uğramaması için nafaka sorumluluğu babadan anneye intikal eder. Ancak bu durumun zaruri olan bir sebepten dolayı anneye intikal etmesi halinde ileriki zamanlarda babanın maddi durumunun düzelmesi durumunda anne yapmış olduğu masrafları ve harcamaları babadan rücu etme

⁷⁷ Muhammed Kadri Paşa, *el-Ahkamü's-Şer'iyye fi'l-Ahvali's-Şahsiyye*, (Beyrut: Dârü'l İbn Hazm, 2007), 130

⁷⁸ Serahsî, *Mebûsât*, 5/354-355.

⁷⁹ Celal Erbay, *İslâm Hukukunda Evlilik ve Hısımlık Nafakası*, (İstanbul: Rağbet Yayınları, 1998), 106.

⁸⁰ Kasani, *Bedaus Sanai*, Dârü'l Mektebütül İlmiyye, 4/31.

⁸¹ Ekmelüddin El-Bâbertî, *el-Înâye fi Şerhi'l-Hidâye*, (Dârü'l Fikr), 4/411.

hakkına sahip olmaktadır. Annenin zengin olması halinde çocuğun nafakası bu şekilde karşılanır. Ancak annenin de zengin olmaması durumunda mahkeme tarafından istidane hakkı verilerek babanın hanesine borç yazılması suretiyle çocuğun masrafları karşılanır. Babanın maddi durumunun düzelmesi durumunda harcanan masraflar kendisinden tahsil edilebilmektedir. Annenin hayatta olmaması veya fakir olması durumunda ise nafaka sorumluluğu babanın babası olan dedeye intikal eder. Dedenin de mükellef olma noktasındaki sorumluluğu, annenin yapmış olduğu masrafları sonradan babadan rücu etme hakkına sahip olması gibidir.⁸²

4.1.3. Çalışma Gücünü Yitirme Durumu

Babanın sağlık sebeplerinden ötürü çocuğa nafaka ücretini ödeyememesi durumunda nafaka sorumluluğu düşmemektedir. Bununla beraber mahkemenin vereceği istidane yetkisine dayanarak çocuğun annesi nafaka ücretini karşılamaktadır.⁸³

Ücreti ödemekten aciz olan babanın nafaka mükellefiyeti ikinci sırada yer alan anneye intikal etmektedir. Ancak annenin de zengin olmaması durumunda nafaka sorumluluğu üçüncü sırada yer alan dedeye geçer. Asıl nafaka sorumlusu olan babanın nafakayı ödemesine engel olan rahatsızlığının daimî bir rahatsızlık olması durumunda ikinci ve üçüncü sırada yer alan anne ve dedenin yapmış oldukları nafaka masrafları ileride babadan talep edilmez. Babanın hastalığı, nafakayı geçici süreliğine sekteye uğratabilecek bir hastalığın olması halinde anne ve dedenin yapacakları nafaka masrafları, babanın sıhhatine kavuşmasıyla kendisinden talep edilebilmektedir.⁸⁴

4.1.4. Babanın Gaib Olması Durumu

Babanın ortalıkta kaybolduğu durumlarda madum olması ya da gaib olması şeklinde iki kısımda değerlendirilmektedir. Madum olması halinde yani ölmüş olma ihtimalinin daha yüksek olduğu durumda öldüğüne hükmedilir. Bu durumda baba ölü hükmünde kabul

---

⁸² İbn Âbidîn, *Reddû'l Muhtâr*, 7/367-373.

⁸³ Ruhi Özcan, *İslâm Hukukunda Hısımlık Nafakası*, (İzmir: Çağlayan Yayınları, 1996), 239-240.

⁸⁴ İbn Nüceym, *el-Bahru'r-Râik*, 4/226-227.

edildiğinden dolayı babanın haricindeki kişiler nafaka sorumlusu olmaktadır. Ancak bu sorumlular nafakayı tali olarak değil de asli olarak ödemek zorundadırlar. Örneğin; babanın ölüm şüphesiyle ortalıktan kaybolması halinde çocuğun annesi ya da dedesi nafakayı babadan tekrardan rücu etme niyetiyle değil de aslolan nafaka sorumlusu olarak ödemeleri gerekmektedir.⁸⁵

Nafaka mükellefi olan babanın gaip olması durumunda çocuğun maddi ihtiyaçlar yönünden mağdur edilmemesi için babanın var olan nafaka cinsi malları üzerinden karşılanır. Aksi takdirde bu cinsten malların olmaması durumunda babanın var olan diğer malları satılamamaktadır. Bu durumda nafakanın ödenmesi ikinci sıradaki kişinin üzerine yüklenmiş olur. Mükellef kişinin bulunmaması halinde mahkemeye başvurularak çocuğun menfaatine yönelik babanın hesabına istidâne (ödünç veya borç alma) yetkisi verilir. Böylelikle çocuğun nafakası temin edilerek mağduriyeti giderilmiş olmaktadır. Babanın ortaya çıkması durumunda borç veren kişiler bu borcu babadan talep edebilirler.⁸⁶ Burada esas olarak amaçlanan şey babanın olmaması durumunda çocuğun menfaati doğrultusunda ihtiyaçlarını karşılamak diğer yandan babanın adına nafaka teminini sağlayan kişinin yaptığı harcamaları koruma altına almaktır.

4.1.5. Babanın Ölmesi Durumu

Babanın vefatı durumunda çocuğun nafakası iki durum göz önünde bulundurularak karşılanmaktadır. Bunlardan birincisi babanın vefatı halinde ardında mal varlığının olmasıdır. İkincisi ise babanın mal varlığının olmamasıdır. Bu iki durumun gerçekleşmesi birbirinden muhtelif sonuçlar doğuracağından dolayı farklı başlıklarda ele almayı uygun gördük.

a) Terekenin Olması

Babanın vefat etmesi durumunda çocuğun nafakası babanın var olan terekesinden karşılanmaktadır. Babanın vefat etmeden önce vasi tayin etmesi durumunda bu kişi çocukların

---

⁸⁵Muhammed Kadri Paşa, *el-Ahkamü'ş-Şer'iyye fi'l-Ahvali'ş-Şahsiyye*, 130

⁸⁶İbn Nüceym, *el-Bahru'r-Râik*, 4/235.

nafakasını miras hisselerinden karşılayacaktır. Ancak baba tarafından tayin edilmiş bir vasinin olmaması durumunda mahkeme öncelikle çocuğa vasi tayin edip ardından her çocuğun nafaka ihtiyacını tespit ederek nafaka takdirinde bulunur.⁸⁷

Mahkemece veya ölen babanın vefat etmeden önce tayin ettiği vasi, çocuk için mahkeme tarafından tayin edilen nafakaya kendi mal varlığından harcama yapması durumunda ileride bu harcamaları çocuktan talep edebilmesi için ispat etmesi gerekmektedir. Çocuk için yaptığı masraf ve harcamaları ispat edememe durumunda herhangi bir talepte bulunamamakla birlikte yapılan giderler de kendisine iade edilmez.⁸⁸

b) Terekenin Olmaması

Babanın vefatı durumunda geride tereke bulunmaması halinde çocuğun nafakası sorumluluk sırasına göre diğer hak sahiplerine intikal eder. Hanefilere göre, çocuğun nafakasını üstlenecek olan usul hısımlarının borçluluk ve sorumluluk durumları göz önünde bulundurularak sıralama yapılmasını öngörmüşlerdir. Fakir bir çocuğun babasının ölüm şüphesi ile ortalıkta olmadığı durumlarda çocuğun zengin akrabaları nafakayı temin eder. Nafaka mükellefiyeti hususunda eşit olan varis ve varis olmayan kişilerin olması durumunda varis olan kişi tercih edilir. Örneğin, çocuğunun babasının babası ile annesinin babası olması durumunda ikisi de usul olmasına rağmen babanın babası varis konumunda olduğundan dolayı tercih edilir. İnfak etme noktasında yakınlık ve kan bağı hususunda denklik olmaması durumunda yakınlık olarak en yakın olan kişi öne alınır ve o kişi tercih edilir. Örneğin, nafaka sorumluluğu hususunda anne ve dedenin(annenin babası) olması durumunda anne dedeye göre çocuğa daha yakın olduğu için anne tercih edilir. Çocuğa usul açısından bakmakla mükellef olan birden fazla varisin olması durumunda mirasta yapılan sıralama göz önüne alınarak nafaka sorumluluğu belirlenir. Ve mirastan elde ettiklerin oran nispetinde nafakanın ödenmesine dâhil olur. Örneğin, anne ile dede (babanın babası) olması durumunda ikisi de nafakaya ortak olup anne 1/3, dede ise 2/3 oranında nafakaya dâhil olurlar.⁸⁹

⁸⁷ Nizâmeddin el-Belhî, *Fetavayı Hindiyye*, (Dâru'l Fikr), 1/564.

⁸⁸ Celal Erbay, *İslâm Hukukunda Küçüklerin Himayesi*, (İstanbul: Rağbet Yayınları, 1998), 206.

⁸⁹ Muhammed Kadri Paşa, *el-Ahkamü's-Şer'iyye fi'l-Ahvali's-Şahsiyye*, 129.

Şâfîlere göre, çocuğa anne babasının dışındaki usul akrabalarının bulunması halinde içlerinden çocuğa en yakın kişi nafaka mükellefi için ehil olur. Yakınlık açısından aynı seviyede olan hısımların nafakaya ödeme noktasındaki mükellef olmaları mirastaki oranları nispetindedir.⁹⁰

4.2. Nafaka Alacaklısı Olan Çocukta ve Ücreti Ödemekle Yükümlü Olan Kişide Aranılan Şartlar

Nafaka alacaklısı olan çocukta ve nafaka sorumlusu olan babada bir takım şartlar aranmaktadır. Bu şartlar ayrı başlıklar halinde ele alınacaktır.

4.2.1. Çocukta Aranılan Şartlar

a) Fakirlik Hali

Çocuğun nafaka alacaklısı olması noktasında aranılan ilk şart fakir olmasıdır. Zira kendi ihtiyaçlarını karşılayabilecek maddi imkânı sahip olması halinde çocuğun masrafları kendi hanesinden karşılanmaktadır.⁹¹

Mecellenin “Gâib olan mal mâdûm hükmündedir” kaidesi gereği çocuğun zikredilen malının bulunmaması halinde, malın ortaya çıkacağı zamana kadar bahsi geçen mal varlığı yok hükmünde sayılarak çocuğun nafakası babası tarafından karşılanır.⁹² Ancak çocuğun kayıp olan malının ortaya çıkmasıyla beraber nafaka sorumluluğu babadan, nafakaya ihtiyaç duyan çocuğun kendisine intikal eder. Baba çocuğun malı ortaya çıkmadan önce yapmış olduğu masrafları kendisinden talep edebilmektedir. Ancak talepte bulunabilmesi için bu harcamaları yaptığına dair şahidinin bulunması gerekmektedir. Aksi takdirde şahit bulunmadan yapılan

---

⁹⁰ Şirbîni, *Muğni'l-Muhtâc*, 3/451.

⁹¹ Celal Erbay, *İslâm Hukukunda Küçüklerin Himayesi*, 199.

⁹²Orhan Çeker, *Nafaka Kanunu*, (İstanbul: Ebru Yayınları, 1985), 130

harcamalar teberru niteliğinde olduğundan dolayı hukuki olarak bir netice doğurmamaktadır. Çünkü hâkim zahire göre hüküm vermektedir.⁹³

b) Gelir Temininden Acizlik

İslâm hukukunda çocuğun küçük olması, kız olması, bedensel rahatsızlık gibi kendi nafakasını temin etmek noktasında onu yetersiz bırakacak durumları acizlik olarak değerlendirmiştir.⁹⁴ Ergenlik çağına ulaşmış olan kız çocukları cinsi yönden kendi kazançlarını temin etme noktasında yetersiz kaldıklarından dolayı nafakaları usulleri tarafından karşılanmalıdır. Ancak evlenmeleri halinde nafakaları kocaya intikal ettiğinden dolayı usuldeki kişilerin üzerinden bu sorumluluk kalkmış olur. Ergenlik çağına ulaşmış erkek çocukları ise kız çocuklarına nazaran kendi kazançlarını sağlama noktasında daha güçlü ve kuvvetli olmalarından dolayı sadece acizlik durumlarında nafaka alabilmektedirler. Nafakasını kazanma noktasında çocuğu aciz bırakan durumlar ergenlik çağından önce meydana gelebildiği gibi sonrasında da meydana gelebilmektedir. Bu iki durum neticesinde herhangi bir farklılık arz etmemektedir.⁹⁵

Mâlikîlere göre, çocuğun malının bulunmaması durumunda nafakası babaya aittir. Ancak erkek çocukları ergenlik çağına ulaşip ihtilam görmesiyle kendisine nafaka ödenme zarurietini ortadan kalkar. Kız çocukları ise evlenip eşleriyle cinsi münasebette bulunmasıyla babanın üzerinden nafaka sorumluluğu da düşmektedir.⁹⁶

4.2.2. Nafaka Mükellefinde Aranan Şartlar

Nafaka sorumluluğun taraflara sorumluluk olarak yüklenmesi hususunda öncelik babaya verilmiştir. Erkek gücü ve kuvvetiyle kadına nazaran daha ön planda olduğundan dolayı

---

⁹³ Serahsî, *Mebûât*, 5/355.

⁹⁴ Abdülganî b. Tâlib Meydânî, *el-Lübâb fi Şerhi'l Kitâb*, çev. Okan Kadir Yılmaz, (İstanbul: Yasin Yayınevi, 2016), 2/187.

⁹⁵ İbn Nüceym, *el-Bahru'r-Râik*, 4/218.

⁹⁶ Ebü'l-Kasım Abdullah b. El-Hüseyn İbnü'l-Cellab, *Et-Tefri' fi Fikhi'l-İmam*, (Beyrut-Lübnan: Dârü'l-Garbi'l İslâmi, 1987), 2/112.

nafaka sorumluluğu erkeğe yüklenmiştir. Ancak erkeğin takatten düşmesi, kaybolması ya da ölmesi halinde nafaka anne tarafından karşılanmak zorundadır.

Hanefî mezhebine göre, nafaka sorumluluğuna sahip olan kişilerde sorumluluk ile alakalı olarak farklı kriterler göz önünde bulundurulmuştur. Bu kriterlerin belirlenmesinde mükellefin kadın ve erkek olması belirleyici olmuştur. Erkek mükellefin nafaka temin etmesi noktasında şart olarak sadece aciz olmaması yani nafakayı karşılayacak sıhhate sahip olması yeterli görülmüştür. Nafakayı temin etmekle mükellef olan usuldeki erkekler, nafakayı karşılamama durumunda hâkim tarafından zorlanabileceklerdir.⁹⁷

Kadın mükelleflerde nafakayı karşılayabilmesi için sadece zengin olma şartı aranmıştır. Çünkü kadın nafakanın temini noktasında yapı itibariyle yetersiz kalıp hâkim tarafından da icbar edilemeyeceği için kendisi sadece zengin olduğu durumlarda mükellef sayılabilmektedir.⁹⁸

4.3. Ücretin Ödenmesinde Esas Alınan Zaman

Hidâne ücretinin anne tarafından hak edilmesi için öncelikle çocuğun babasından boşanmış olması gerekmektedir. Zira kadın iddet içerisinde kocasından aldığı nafaka sebebiyle hidâne ücretini tahakkuk edemez. İddetin sona ermesiyle beraber hidâne hakkını elinde bulunduran anne, ücreti almaya hak kazanmış olmaktadır. Ücretin ödenmeye başlaması ise hidâne hakkının anneye intikal etmesiyle başlar. Hâdinenin çocuğun annesi olması durumunda hidâne ücretinin temini noktasında herhangi bir akit veya hâkim kararına gerek duyulmamaktadır. Ancak hâdinenin, çocuğun annesi dışında birinin olması durumunda kadın ile ücreti ödeyecek kişi arasında ücret konusunda anlaşma yapması gerekmektedir. Ücretin ödenmeye başlanması da yapılan bu anlaşma ile gerçekleşir. Anlaşmanın olmaması durumunda çocuğun bakımı ile alakalı kararı hâkim vermişse süre açısından hâkimin karar vermiş olduğu tarih esas alınır.⁹⁹

⁹⁷ Serahsî, *Mebûsât*, 5/354.

⁹⁸ Abdullah b. Mahmud Mevsilî, *el-İhtiyâr li-Ta'lîl'l- Muhtâr*, (Kahire: 1937), 4/12.

⁹⁹ Abdülhamid, *el-Ahvâlü 'ş- Şahsiyye*, 497-498.

Nafaka ödenme şekli mükellefi zora sokmayacak ona ödeme kolaylığı sağlayacak şekilde olmalıdır. Aynı olarak ödenmesi gereken giysi gibi ihtiyaçlar altı ayda bir, küçük çocukları ise dört ayda bir ödenmelidir.¹⁰⁰

Ücreti gündelik olarak kazanan mükellef nafakayı gündelik olarak vermektedir. Aynı şekilde haftalık olarak kazanan haftalık, aylık olarak kazanan aylık, gelirini elde etmiş olduğu hasattan sağlayan çiftçi elde etmiş olduğu mahsul zamanında yıllık olarak nafakayı ödeyebilmektedir. Bazı Mâlikî âlimleri, aynı olarak verilen giyim eşyalarının altı ayda bir verilmesinden dolayı ilkbahar mevsimini kıştan, sonbahar mevsimini de yaz mevsiminden kabul etmişlerdir.¹⁰¹

4.4. Ödeme Şekli

Hidâne ücreti çocuğun bakımına karşılık olarak kiralanması hususunda sütannenin kiralanması meselesiyle benzerlik göstermektedir. İkisinde de bulunan ortak nokta çocuğun ihtiyaçlarının giderilmesi karşılığında ücret almalarıdır. Bu açıdan değerlendirdiğimizde de sütannenin kiralanmasında ücrete konu olan her şey, hidâne ücretine de konu olmaktadır.¹⁰²

Nafaka, mükellef tarafından alacaklıya 3 şekilde ödenebilmektedir. Bunlar;

- Alacaklıya kendi ihtiyaçlarını giderebilmesi için paranın nakit olarak verilmesi
- Gereksinimlerin bizatihi kendisini temin edip içinde oturulacak olan ev ihtiyacını da karşılamak
- Mükellef, alacaklı olan çocuğu yanına alarak ihtiyaçlarını kendi yanında karşılaması

Nasslarda nafakanın temini ile alakalı olarak net ifadeler yer almadığından dolayı müçtehitler tarafından üç şekilde gerçekleştirilmesi uygun görülmüştür. Bazı fakihler, yukarıda

¹⁰⁰ Özcan, *İslâm Hukukunda Hısımlık Nafakası*, 131.

¹⁰¹ Muhammed b. Ahmed b. Arafed-Desûki, *Haşiyet el-Desûki 'alâ el-Şerhi'l-Kebîr*, (Dârü'l-Fikr), 513.

¹⁰² Merginânî, *el-Hidâye*, 5/478.

zikretmiş olduğumuz ifa şekillerinden en uygunu olarak nafakanın alacaklıya mal olarak verilmesini uygun görmüşlerdir. Ancak bu durum her ne kadar ihtiyacı gidermiş olsa da nafakanın para ile ödenmesi durumundaki kadar kolaylık sağlamamaktadır. Osmanlı nafaka kanununda da zikredildiği üzere şehirlerde nafakanın para ile karşılanması nafakanın ayn ile ödenmesine kıyasla daha ziyade kolaylık sağladığından dolayı tercih edildiğini ifade etmiştir. Nihayetinde nafakanın ödeme şekline karar verecek olan kimse, nafaka alacaklısı olan kişinin kendisidir. Nafaka sorumlusu ile aynı hanede yaşamayan alacaklının nafakayı mal veya para olarak ya da yarısını mal yarısını para olarak talep etme hakkı bulunmaktadır. Böyle bir durumda mahkeme ve mükellef olan kişi bu karara uymak mecburiyetindedir. Mükellefin talepte bulunulan şeylere karşılık vermeyip alacaklıya, kendi yanına gelmesini teklif etmesi durumunda alacaklının yapılan teklifi reddetme hürriyeti bulunmaktadır.¹⁰³

Hidâne ücretleri İslâm hukukunda malı mütekavvim niteliğe sahip olan mallardan karşılanabildiği gibi, iki tarafın birbirlerine olan borçların takas edilmesi durumunda da ödenebilmektedir. Çocuğa bakma gerekçesiyle ücrete hak kazanan kadının ücreti ödemekle mükellef olan kişiye borcu karşılığında hidâne görevini yerine getirmesi örnek olarak gösterilebilir. Fakat karşılıklı olarak ifa edilen bu borçlar, nitelik açısından da oldukça büyük önem arz etmektedir. Borçların birbirlerinin yerine takas edilebilmesi için cins, tür, nevi açısından birbirine denk sayılmakla beraber aynı şart ve sıfatlara sahip olması gerekmektedir.¹⁰⁴

4.5. Hidâne Ücretleri

Çocuğun ihtiyacı olan masraflarının karşılanması babanın üzerine sorumluluk olarak verilmiştir. Çocuk için ödenen ücretler; nafaka, hidâne ücreti ve emzirme ücreti olmak üzere üç çeşittir. Bu kavramlar her ne kadar birbirleriyle ilişki görünse de aslında farklı anlamlara sahiptirler. Çocuğun emzirme ücreti ile hidâne ücreti zaman ile sınırlandırılırken diğer taraftan nafaka ise emzirme veya hidânenin sona ermesine rağmen devamını sürdürmektedir. Örneğin; çocuğun hidâne süresinin sona ermesi durumunda hâlihazırda eğitim görüyorsa babası tarafından nafaka almaya devam edebilme hakkına sahiptir.¹⁰⁵

¹⁰³ Özcan, *İslâm Hukukunda Hısımlık Nafakası*, 129-130.

¹⁰⁴ Yıldırım, *İslâm Hukukunda Hidâne*, 62.

¹⁰⁵ Karakoç, *Hidâne Hakkının ve Osmanlı Aile Hukuku'nda Uygulanışı*, 160.

Hanefilere göre; anneye verilecek olan hidâne ücreti, çocuğun mal varlığının olması durumunda kendi bünyesinden karşılanır. Ancak çocuğunun malının olmaması durumunda ücretin ödenmesi babaya intikal eder.¹⁰⁶

Mâlikîlere göre; çocuğun bakım ve ihtiyaçlarını üstlenen kişiye ücret verilmesini uygun görmemişlerdir. Bu durum çocuğun annesi veya annenin haricindeki kişilerin olmasında da aynıdır. Fakat bakıcının maddi açıdan kötü durumda olması halinde kendisine hidâne ücreti kapsamında olmayıp yardım nafakası adı altında almasında bir mahsur görülmemektedir.

Hidâne çağında olan çocuk için verilen nafaka iki kısımda değerlendirilmiştir. Bunlardan birincisi hidâne ücreti / nafakası diğeri ise çocuğun ihtiyaç halinde giderilmesi için verilen nafakadır.¹⁰⁷ Bu iki nafaka arasındaki en önemli fark hidâne ücretinden anne feragatte bulunabilirken, çocuğun ihtiyaçlarının giderilmesi için verilen nafakadan feragatte bulunamamaktadır. Çünkü kadına verilen ücret kendisine ait bir hak olduğundan ve çocuğa meccanen bakmak isteme durumunun olmasından dolayı nafakayı reddetmesinde bir beis yoktur. Ancak çocuk için verilen ücrette ise çocuğun yüksek yararlılık ilkesi gözetildiğinden dolayı çocuk adına feragatta bulunulamaz. Aksi halde çocuğun ihtiyaçlarının karşılanmaması halinde telef olma durumu bulunmaktadır. Bu da hidâne kavramının ana gayesiyle uyuşmamaktadır.

4.5.1. Bakım Ücreti

Evlilik birliğinin devam ettiği süre içerisinde kadının kocasından çocuk için hidâne ücreti almaya hakkı bulunmamaktadır. Fıkıh âlimleri bu konu üzerinde ittifak sağlamışlardır. Bu durum kadının kocasından ric'î talâkla boşanması halinde de geçerli olmaktadır. Bu durum kadının evli olması ya da ric'î talâktaysa iddet süresi içerisinde nafakası kocasına ait olduğundan dolayı kadın çocuğa bakmak zorundadır. Ancak kadının bâin talâkla boşanması halinde ücret alıp almaması noktasında iki farklı görüş bulunmaktadır. Birinci görüşü savunan

¹⁰⁶ İbn Âbidîn, *Redd'ü'l Muhtâr*, 7/ 261.

¹⁰⁷ Özcan, *İslâm Hukukunda Hısımlık Nafakası*, 200.

âlimler, kadının bâin talâktaki iddet durumunu ric'î talâktaki iddet durumuna kıyas ettiklerinden dolayı kadın ücret alma noktasında hak sahibi olmadığını iddia etmişlerdir. Fakat diğer görüşü savunanlar ise kadının bâin talâktaki iddet döneminde geçen süreyi esas almayıp evlilik birliğinin sona erdiğine hükmederek kadının ücret alabileceğini söylemişlerdir.¹⁰⁸

Mâlikîlere göre, annenin ya da onun haricinde olan bir kadının çocuğun bakım ve ihtiyaçlarını karşılamasından dolayı hidâne ücreti alması caiz görülmemiştir. Ancak bakımı üstlenen kişinin fakir ve bakıma muhtaç olmasının yanı sıra çocuğun da mal varlığının bulunması durumunda kadına ücret verilebilmektedir. Ancak bu ücret çocuğun bakım ve ihtiyaçlarının yerine getirmesinden dolayı değil de fakir olmasından dolayı ücret verilmesinde beis görülmemiştir.¹⁰⁹

Hanbelîlere göre, annenin, çocuğun bakımı için ücreti talep etme hakkı bulunmaktadır. Ücret talep etmeyen biri bulunsa bile hidâne konusunda anne bu göreve daha layıktır. Fakat anne çocuğu emzirme noktasında zorlanamaz. Anne anlaşma esnasında çocuğu emzirmek için sözleşirse bakımını da yapmak zorunda kalır. Ancak çocuğun bakım ve ihtiyaçlarının giderilmesi hususunda anlaşma sağlanması halinde ise emzirme mecburiyeti bulunmamaktadır.¹¹⁰

4.5.2. Mesken Ücreti

Fıkıh âlimlerinin çoğunluğu, annenin çocuğa bakım ücreti haricinde mesken için ücret talep edebileceği noktasında ittifak sağlamışlardır. Annenin çocuk adına mesken için ücret talebinde bulunması kendisine ait bir evin bulunmadığı durumlarda geçerlidir. Bu durum kadının ev kiralayıp veya çocuğa yabancı olan biriyle aynı evi paylaşması durumunda da geçerli olup ücret isteme hakkına engel olmaktadır. Kocasından ayrılan çoğu kadın ayrı bir evde oturmak yerine kendisine yakın olan akrabalarının yanında kalmaktadır. Çocuğun kendisine verilmesiyle ona gereken ilgiyi, özeni ve bakımı gösterebilmesi için ayrı bir eve çıkmayı talep

¹⁰⁸ Zuhayli, *İslâm Fıkıhı Ansiklopedisi*, 7/734-735.

¹⁰⁹ Abdurrahman b. Muhammed b. İvaz el-Cezîrî, *Dört Mezhebe Göre Fıkıh*, (Beirut-Lübnan: Dârü'l Kütübî'l İlmiyye, 2003), 527.

¹¹⁰ Cezîrî, *Dört Mezhebe Göre Fıkıh*, 527.

ettiğinde bu talep için istenen ücretin verilmesi gerekmektedir. Kadının çocukla beraber kalabileceği bir evin bulunmasına rağmen, sırf mesken ücretini alabilmek için başka bir eve geçmesi durumunda, talepte bulunmuş olduğu bu ücret kendisine ödenmez. Ancak annenin çocuğu babasından uzak olan bir yere götürmemesi gerektiğinden dolayı, ikamet etmiş olduğu yerden çok uzakta bir evi bulursa da çocuk için ev tutup bunun ücretini isteme hakkını sahiptir.¹¹¹

Mâlikîlere göre ise annenin mesken ücreti alıp almamasına hâkim karar vermektedir. Hâkim hidâne hakkına sahip olan kişinin zenginlik durumunu göz önünde bulundurarak gerekli olup olmadığına karar verir. Mesken ücreti çocuğun diğer ihtiyaçları gibi ödenmesi gereken zaruri bir ihtiyaç olduğundan dolayı mecburen yerine getirilmesi gerekmektedir. Bu ücret çocuğun malı olması durumunda kendi malından karşılanmalıdır. Olmadığı takdirde ücreti ödemekle mükellef olan kişiler tarafından ödenmelidir.¹¹²

4.5.3. Hizmetçi Ücreti

Çocuğun bakımı ve ihtiyaçlarının giderilmesi hususunda hizmetçiye gerek duyulduğunda çocuğun hidâne hakkına sahip olan kadın, nafakayı temin etmekle mükellef olan kişiden hizmetçi tutmasını isteyebilir. Kadının birden fazla hidâne hakkına sahip olması durumunda her çocuk için ayrı ücret talebinde bulunamaz. Ancak bir çocukla kalınabilecek kapasiteye sahip olan bir evde birden fazla çocukla kalındığında bu durum mümkün olabildiği gibi daha büyük bir ev talep etme hakkı da bulunmaktadır.¹¹³

4.5.4. Emzirme Ücreti

Fıkıh âlimlerinin çoğunluğuna göre aile birliğinin devam ettiği süre içerisinde annenin emzirme ücreti almasını caiz görmemişlerdir. Çünkü evlilik süresi ya da ric'î talâkla boşanma sonucu iddet bekleyen kadının nafakası, kocasına ait olduğundan dolayı emzirme için ücret

---

¹¹¹ Bilmen, *Hukuku İslâmiyye ve Istılahatı Fıkıhiyye Kamusu*, 2/441.

¹¹² Cezîrî, *Dört Mezhebe Göre Fıkıh*, 527.

¹¹³ Yıldırım, *İslâm Hukukunda Hidâne*, 57.

alınması fakihler tarafından uygun görülmemiştir. Ancak bâin talâkla ayrılmış olduğu kadın, iddetinin bitmesiyle kocasına yabancı bir kadın olduğundan dolayı kendisine emzirme ücreti verilmesi uygun görülmüştür. Ancak koca, başka hanımından olan çocuğu için nikâhlı ya da iddet bekleyen hanımını ücretle tutması caizdir. Çünkü babanın, kadının önceki evliliğinden olan çocuğun nafakasını temin etme zorunluluğu olmadığı gibi kadının da kendine ait olmayan çocuğu emzirme zorunluluğu yoktur.¹¹⁴

Şâfiilere göre, evli kadının kocasından emzirme ücreti almasında beis görülmemiştir. Annenin çocuğu emzirme hakkı bulunurken babanın onu yabancı bir kadına emzirmesi kabul edilmemiştir. Çocuğu ücretsiz emziren kadının bulunmaması halinde ya da annenin ecri misil karşılığında ücret talep ettiğinde çocuğun annesine verilmesi hem anne hem de çocuk açısından daha uygun görülmüştür.¹¹⁵ Ancak annenin talep etmiş olduğu ücret ecri misilden fazla ise babanın bu ücreti kabul etmeme yetkisi bulunmaktadır. Bunun yanı sıra yabancı kadın ecri misilden daha az bir ücret karşılığında çocuğa bakacağını söylese bu durumda babanın annenin teklifini reddetmesinde sakınca görülmez.¹¹⁶

Mâlikîlere göre, kadının çocuğu emzirme karşılığında ücret isteyemeyeceği görüşünü savunmuştur. Fakat kadının toplumun ileri gelenlerinden olması durumunda çocuğu emzirme gibi bir görevi olmadığı halde ücret alabilecekleri söylenmiştir.¹¹⁷

Fıkıh kitaplarında kadına verilen emzirme ücreti konu olarak “icare” başlığı altında zikredilmektedir. Hanefî mezhebine göre, akde konu olan şeyin menfaat olması hasebiyle var olmayan (madum) mal üzerine akit gerçekleşmeyeceğinden dolayı aynı şekilde var olmayan menfaat üzerine akit yapmak da caiz görülmemiştir. Ancak bu durum istihsanen caiz görülmüştür.¹¹⁸

---

¹¹⁴ Merginâni, *el-Hidâye*, 5/59.

¹¹⁵ Muhammed Ez-Zühri El-Gamrâvi, *es-Sirâcü'l-Vehhâc ala Metni'l-Minhâc*, (Lübnan-Beyrut: Dârü'l-Ma'rife), 472.

¹¹⁶ Ebu Zekeriya Yahya bin Şerif en Nevevi, *Minhâcü't-Tâlibîn*, (Lübnan-Beyrut, Dârü'l-Minhac, 2005), 464.

¹¹⁷ Osman Kaşıkçı, “Radâ”, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, (Erişim 6 Aralık 2021).

¹¹⁸ Yunus Araz, İslâm Hukuku Açısından Menfaat ve Menfaat İçerikli Bazı Tasarruflar, *İlahiyat Tetkikleri Dergisi* 46, (2016), 106.

Çocuğu emzirmek maksadıyla tutulan kadınla yapılan icare akdinin sahih olması için belli şartlar bulunmaktadır. Bunlar;

- Akit esnasında emzirilecek olan çocuğun görülmesi gerekmektedir. Çünkü çocuğun emzirilmesi onun kilosuna, boyuna ve iştahının fazla ya da az olmasına göre farklılık arz etmektedir.
- Çocuğun emzirilme süresi önceden takdir edilmelidir. Emzirme süresi iki yıl olduğundan dolayı talep edilecek olan ücretin süresi iki yılı aşmamalıdır. Bu sürenin aşılması durumunda kadın ücrete hak sahibi olmaz.¹¹⁹
- Emzirme görevinin nerede olacağının belli olması gerekmektedir. Emziren kadının çocuk için ihtiyaç olan şeyleri kendisini kiralayan kişiden talep etme hakkına sahiptir. Aynı zamanda kadının emzirdiği çocuğa zarar vereceği her şeyden onu uzak tutması gerekmektedir.¹²⁰

4.5.5. Eğitim Ücreti

İslâm hukukunda öğrenci olup ve bundan başka işi bulunmayan, görevi sadece ilim tahsil etmek olanların nafakası da ulema tarafından tartışılmıştır. Fukaha ilim tahsil eden öğrencinin nafakaya hak kazanabilmesi için İslâmi emir ve yasaklara uyan ve bunlara hassasiyet gösteren biri olması gerektiğini söylemiştir. Aksi durumun söz konusu olması halinde öğrenci nafaka almaya ehil olmamaktadır. Buna karşılık diğer fakihler ise öğrencinin çalışıp kendi nafakasını temin etmesi, almış olduğu ilmine sekte vuracağından dolayı öğrencilik sebebiyle çalışmamasını acizlik olarak görmüşlerdir. Hatta kendi yaşamış olduğu şehirden ilim talep etmek amacıyla ayrılan öğrencinin nafakası devlet tarafından karşılanmadığı takdirde o civarda yaşayan Müslümanlar tarafından karşılanmalıdır.¹²¹

Öğrencinin nafaka hakkına sahip olması 3 yönden değerlendirilmektedir:

- Nafakayı ödemekle yükümlü olan kişinin maddi durumu
- Öğrencinin başarı durumu

¹¹⁹ Karakoç, Hidâne Hakkının ve Osmanlı Aile Hukuku'nda Uygulanışı, 189.

¹²⁰ Mehmet Sedik Kayar, *İslâm Hukukunda İcâre Akdi*, (Diyarbakır: Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011), 72.

¹²¹ Özcan, *İslâm Hukukunda Hısımlık Nafakası*, 175.

➤ Öğrencinin tahsil gördüğü bölüm / alan

Nafakayı ödemekle yükümlü olan kişinin maddi durumunun iyi olmaması halinde öğrencinin ilim tahsili için istenen parayı ödeme noktasında zorlanmamalıdır. Çünkü nafaka mahiyeti itibariyle zaruri olan ihtiyaçları gidermeye yönelik olduğundan ve bahsi geçen eğitim ücretinin de zaruret kapsamında olmamasından dolayı mükellefin bu noktada icbar edilmesi uygun görülmemiştir. Nafakayı ödeyecek olan kişinin maddi durumun iyi olması halinde öğrencinin nafakayı hak edip etmemesi yukarıda zikretmiş olduğumuz öğrencinin başarı durumu ile öğrenim görmüş olduğu alana göre şekillenmektedir. Öğrencinin başarısız olması ve bu başarısızlığının sebebi öğrencinin kendisinden kaynaklı bir durum olması halinde nafaka alması uygun sayılmamaktadır. Ancak başarısızlığın sebebi öğrenciden kaynaklı değil de farklı sebeplerden ötürü meydana gelmesi halinde bu sebeplerin ortadan kalkması için beklemek daha uygun görülmektedir. Öğrencinin nafakayı hak etme noktasında son olarak öğrenim gördüğü bölüm ve bu bölümün İslâmi kriterlere uygun olup olmaması da önem arz etmektedir. Bunun yanı sıra eğitimini almış olduğu bölüm, topluma fayda sağlayacak aynı zamanda ileride iş sahibi olmasına da vesile olacaksa nafakaya ihtiyaç duyabilmektedir. Ancak okuduğu bölüm herhangi bir amaç için okunmuyor sadece ekstradan bilgi elde edilmesi için okunuyorsa nafaka mükellefi bu konuda muhayyer tutulup nafakayı verip vermeme noktasına karışılmamıştır. Bu durumda dilerse nafakayı karşılayıp öğrencinin öğrenimini tamamlamasına destek olur dilerse de nafakayı ondan kesebilir. Fakat öğrenim gördüğü bölüm toplumun menfaatini önceleyen bir bölüm olması halinde mükellef infakta bulunmasında muhayyer tutulmayıp ödemeyi yapmakla zorunlu tutulmalıdır.¹²²

4.5.6. Evlendirme Ücreti

Hanefî ve Şâfiîlere göre çocuğun fakir olması durumunda dahi babanın onu evlendirme gibi bir zorunluluğu bulunmamaktadır.¹²³ Hanbelîler göre, nafaka borçlusu olan kişi çocuğun

¹²² Özcan, *İslâm Hukukunda Hısımlık Nafakası*, 176-177.

¹²³ Zuhayli, *İslâm Fıkhi Ansiklopedisi*, 7/776.

evlendirilmesi için yapılan harcamayı karşılamak zorundadır. Çünkü evlenmeyi de diğer var olan asli ihtiyaçlar gibi değerlendirmişlerdir.¹²⁴

4.6. Hidâne Hakkına Sahip Olan Kadına Ücretin Ödenmediği Yerler

Hidâne hakkına anne her ne kadar diğer hak sahiplerine nazaran daha öncelikli konumda olmuş olsa da hidâne için ücret talep etmesi halinde hak sıralaması değişebilmektedir.

Çocuğa ücretsiz olarak bakmayı kabul eden aynı zamanda hidâne hakkına sahip olan hala ve teyzenin olması halinde babanın maddi durumuna bakılır. Eğer baba zenginse ve hidâne için istenilen ücreti ödeyebilecekse annenin talepte bulunmuş olduğu ücret ödenir ve böylelikle hidâne hakkına sahip olmuş olur. Çünkü çocuğa karşı, diğer hak sahiplerine göre anne daha merhametli ve şefkatli olduğundan dolayı kendisine bu hak verilmiştir. Fakat çocuğun malının olmaması ve babanın da hidâne ücretini karşılayacak durumunun bulunmaması halinde çocuğun hidâne hakkı ücretsiz bakacak olan kişiye verilir. Bakara 233.¹²⁵ ayetinde de zikredildiği gibi ücretin ödenmesinden ötürü baba maddi zorluk ve sıkıntı yaşayacağından dolayı çocuğu ücretsiz bakacak olana verilmesi istenir.¹²⁶

Çocuğun ve babasının zengin olması ya da çocuğun zengin fakat babasının fakir olması durumunda çocuk için ücret talebinde bulunan anneye teslim edilmeyip ücretsiz olarak bakacak olan kişiye verilir. Çocuğun malının olması halinde babanın zengin ya da fakir olma durumuna bakılmaz. Eğer çocuğun malı varsa bu ücreti ödeyecek olan kişi çocuğun kendisidir. Burada esas alınan durum çocuğun menfaatinin sağlanması yani malının korunması olduğundan dolayı hidâne hakkı anne haricindeki hak sahiplerine verilmiştir. Çocuğun kendisine tamamen yabancı olmayan ve aynı zamanda ücret vermeyerek malının korunma durumu söz konusu olduğu için çocuğa ücretsiz olarak bakacak olan kişi, hidâne hakkına sahip olmayan biri olması durumunda çocuk, ecr-i misil karşılığında hak sahibi olan kadına (anne) verilir. Çünkü annenin çocuğuna karşı olan merhamet ve şefkati yabancıya göre daha fazladır. Her ne kadar yabancıya verildiği

---

¹²⁴ Ebû Muhammed Muvaffakuddîn Abdullah b. Muhammed İbn Kudâme, *el-Muğni*, (Riyad: Dârü'l 'Âlemi'l-Kütüb, 1997), 11/380.

¹²⁵ “Anne baba çocukları sebebiyle zarara sokulmaz.”.

¹²⁶ Zuhayli, *İslâm Fıkhi Ansiklopedisi*, 7/735.

takdirde çocuğun malı korunmuş olsa da diğer taraftan kendisi rahatsız ve huzursuz olacaktır. Bu sebeple çocuk için en faydalı durum göz önünde bulundurularak karar verilmelidir.¹²⁷

4.7. Ücretin Belirlenme Şekli

İslâm hukukunda çocuğa verilmesi gereken nafaka miktarının alt ve üst sınırları belirtilmemiştir. Bu sınırı belirleyen nafaka mükellefinin ödeme gücü ve alacaklının ihtiyaçları göz önünde bulundurularak alacaklı olan kişiye yetecek miktarda verilmesi gerekmektedir. Aynı zamanda alacaklı olan kişinin yaşının, sosyal durumunun, kız ya da erkek olması nafakanın belirleyiciliği noktasında önem arz etmektedir. Örneğin; süt emme çağında olan bebekle bulûğ çağına ulaşmış çocuğa verilmesi gereken nafaka miktarları aynı değildir.¹²⁸ Ya da kız çocuğunun ergenlik çağına ulaşmasıyla kendi nafakasını sağlama mecburiyeti bulunmazken aynı durum erkeklerde tam tersidir.

Hanefîlere göre, çocuğun nafakasının sağlanması noktasında babanın fakir olması durumunda çocuğun menfaatine uygun olacak şekilde aynı zamanda babayı da mali açıdan zora sokmayacak şekilde takdir edilmesi gerekmektedir. Ancak babanın zengin olması durumunda ise çocuk ihtiyaçları nispetinde nafaka talep etmekle beraber ihtiyaç fazlası olacak şekilde de nafaka talep edebilmektedir.¹²⁹

4.8. Çocukların Nafakasının Vâcip Olması

Çocukların nafaka hakkından faydalanabilmeleri için birtakım şartlara sahip olmaları gerekmektedir. Bunlar; babanın nafaka hakkını karşılayacak güce sahip olması, çocuğun kendi nafakasını sağlayacak malının olmaması son olarak çocukla nafaka sorumlusu arasında din farkının olmamasıdır.

¹²⁷ Bilmen, *Hukuku İslâmiyye ve Istılahatı Fıkhiyye Kamusu*, 2/441.

¹²⁸ Özcan, *İslâm Hukukunda Hısımlık Nafakası*, 120-121.

¹²⁹ İbn Nüceym, *el-Bahru 'r-Râik*, 4/218-219.

4.8.1. Babanın Nafakaya Gücünün Yetme Durumu

Babanın çocuğa nafaka vermesi hususundaki ilk şart, ekonomik durumunun yerinde olması veya para kazanabilecek sıhhate sahip olmasıdır. Babanın maddi durumunun iyi olması halinde çocuğun nafakasını temin etmek zorundadır. Ancak zengin olmayıp çalışarak nafakasını temin edecek sıhhate sahip olması durumunda çocuğun nafakasını karşılamak zorunda kalır. Nafakasını karşılamayıp para kazanmaması halinde hapsedilir.¹³⁰ Ancak babanın malı olmayıp aynı zamanda nafakayı çalışarak kazanabileceği sıhhate sahip olmaması durumunda, kendisi nafakaya muhtaç olduğundan dolayı tazmin noktasında zorlanmaz.¹³¹

Babanın evli bulunmuş olduğu kadının önceki evliliğinden olan çocuğunun nafakasının temini hâlihazırda evli bulunmuş olduğu kocasının üzerine vâcip değildir. Ancak baba, çocuğun nafakasını üstlendiğine dair bir beyanda bulunursa bu çocuğun nafakasını temin etmekle mükellef olur. Çocuğun büyüyüp kendi ihtiyaçlarını karşılayacak yaşa ve olgunluğa gelmesi halinde üvey babasının zamanında yapmış olduğu harcamaları kendisine geri ödemekle mükelleftir.¹³²

4.8.2. Çocuğun Fakir ya da Çalışma Noktasında Yetersiz Kalması Durumu

Baba, çocuğun nafakasını (hidâne ücretini) karşılama noktasında çocuğa nazaran ikinci planda kalmaktadır. Çünkü çocuğun kendine ait malının bulunması durumunda öncelikli olarak kendi nafakasını kendi sağlamalıdır. Ancak kendine ait malı olmayan veya herhangi bir geliri bulunmayan çocukların nafaka sorumlulukları ergenlik çağına kadar babanın üzerine vâciptir. Babanın bulunmaması durumunda ise çocuğun diğer usulleri veya yakınları tarafından karşılanır. Ancak çocuğun bulûğ çağına ermesiyle babanın üzerindeki nafaka sorumluluğu kalkmış olur. Zira çocuğun bulûğa ermesiyle babanın velayetinden çıkmaktadır. Fakat kız çocuklarında ise nafakanın baba tarafından karşılanma süresi ise çocuğun evleneceği zamana kadar kayıtlanmıştır.¹³³

¹³⁰ Atasoy, *İslâm ve Osmanlı Hukukunda Hidâne*, 126.

¹³¹ Zuhayli, *İslâm Fıkı Ansiklopedisi*, 7/823.

¹³² Muhammed Kadri Paşa, *el-Ahkamü's-Şer'iyye fi'l-Ahvali's-Şahsiyye*, 130.

¹³³ Ömer Nasuhi Bilmen, *Hukuku İslâmiyye ve Istılahatı Fıkhiyye Kamusu*, 2/499.

4.8.3. Din Ayrılığının Olmaması

Hanefilere göre, nafaka konusunda usul ve fûrûda din birliği şartı aranmamaktadır. Çünkü nafakanın varlığı miras yoluyla değil de çocuğun dünyaya gelmesiyle sabit olmaktadır. Nafaka kişinin zaruri olan ihtiyaçlarını karşıladığından dolayı kişi iman etsin ya da etmesin her canlının yaşam hakkı olduğu gerekçesiyle nafaka elde etmeye hak kazanır. Ancak nafakada din ayrılığının engel olmama durumu sadece usul ve fûrû için geçerlidir. Bunlar dışında kalan hısımlar için geçerli olmayıp nafaka temini için din birliği şartı aranmaktadır.¹³⁴

Şâfîlilere göre, usul ve fûrû arasında din farklılığının olmuş olması nafaka sorumluluğunu düşürmemektedir. Çünkü iki taraf arasında gerçekleşen nafaka hukukunun vücutiyeti birbirlerine hısım olmalarından kaynaklanmaktadır. Din farklılığından dolayı birbirlerine mirasçı olmamaları nafaka hakkından mahrum kalmalarına sebep olmamaktadır.¹³⁵

Bir kısım Hanbelî fakihlerine göre “iki farklı dine mensup olanların birbirlerine mirasçı olamaz”¹³⁶ hadisini delil göstererek din ayrılığının olması durumunda birbirlerine karşı nafaka hususundaki sorumluluklarının sona erdiğini savunmuşlardır.¹³⁷ Bu görüşe karşılık olarak diğer Hanbelî fakihleri ise usûl ve fûrû arasında her ne kadar farklı dine mensup olmalarından dolayı birbirlerine mirasçı olmasalar da aralarında bulunan yakınlık münasebetinden dolayı nafaka hukuku tahakkuk etmiş olur.¹³⁸

4.9. Ücretin Miktarı

İslâm hukukunda çocuk için verilen nafaka konusunda herhangi bir ücret belirlemesi yapılmamıştır. Bu durum nafaka mükellefinin maddi durumu ile alacaklının ihtiyaçları

¹³⁴ Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, 244.

¹³⁵ Mâverdî, *el-Hâvi'l-Kebîr*, (Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1994), 11/489.

¹³⁶ İbn Mâce Ebû Abdullah Muhammed b. Yezîd el-Kazvîni, *Sünenü İbn Mâce*, thk. Şuayb el-Arnâvût, (Beyrut: Dârü'r-Risâleti'l-'Alemiyye, 1430/2009), “Ferâiz”, 6.

¹³⁷ Ebû İshâk Burhânüddîn İbâhîm b. Muhammed Abdillâh İbn Müflih, *el-Mübdî' şerhu'l-Mukni'*, (Beyrut-Lübnan: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1997), 7/172.

¹³⁸ İbn Kudâme, *el-Muğni*, 11/376.

doğrultusunda belirlenmektedir. Alacaklının nafaka miktarının belirlenmesinde alacaklının yaşı, cinsiyeti, sağlık durumu, sosyal durumu, eğitim durumu önemli rol oynamaktadır. Nafaka miktarı kişiden kişiye değişiklik göstermesinin yanı sıra farklı gelişim dönemlerinde olan çocuklarda bile farklılık göstermektedir. Örneğin; alacaklı olan çocuğun süt emme çağında olması ile ergenlik çağında bir birey olması nafakadan alacağı miktar noktasında belirleyicilik arz etmektedir. Hanefilere göre; mahkeme nafaka tayininde babanın zengin veya fakir olması durumunu göz önünde bulundurmaktadır. Babanın fakir olması durumunda, alacaklı olan çocuğun menfaatine yönelik ihtiyacı doğrultusunda nafaka tayininde bulunulur. Ancak babanın zengin olması durumunda ise çocuk ihtiyaç fazlasını da talep edebilmektedir. Bu durum da hâkim kendi vicdanı doğrultusunda karar vererek hüküm verir.¹³⁹

Nafaka çocuğa verilen asli ve zaruri olan ihtiyaçları kapsadığından dolayı talep edilen miktarın altında verilmesi doğru değildir. Ancak nafaka mükellefi olan babanın bu ücreti ödeme noktasında yetersiz kalması halinde çocuğun nafaka mahrumiyetinden dolayı mağdur olmaması için kalan nafaka ücreti babadan sonraki mükelleflere intikal etmektedir. Bu şekilde alacaklı olan çocuğun ve nafakayı ödemekte zorluk yaşayan mükellef babanın mağduriyeti giderilmiş olmaktadır.¹⁴⁰

4.10. Ücretin Başlangıcı ve Son Bulması

Bu başlık altında ücretin başlangıcı ve son bulması ele alınacaktır.

4.10.1. Ücretin Başlangıcı

Nafakanın başlangıç tarihi Hanefilere göre tarafların kendi aralarında belirlemiş oldukları zamanda veya hâkimin takdir yetkisine bırakılarak mahkemenin vereceği tarihte ödenmeye başlanmaktadır. Ancak mükellef ile alacaklı arasında nafakanın başlangıcı ile alakalı

---

¹³⁹ Özcan, *İslâm Hukukunda Hısımlık Nafakası*, 120.

¹⁴⁰ Özcan, *İslâm Hukukunda Hısımlık Nafakası*, 120-121.

olarak anlaşmazlık halinin ortaya çıkması durumunda alacaklının ihtiyaçlarının ortaya çıktığı zaman esas alınır.

4.10.2. Ücretin Son Bulması

Nafakanın son bulması ile alakalı olarak farklı sebep gerekçeler bulunmaktadır. Bu sebeple bunları alt başlıklar şeklinde incelenecektir.

a. Alacaklının veya Nafaka Mükellefinin Ölmesi

Nafaka, alacaklı olan çocuğun asli ve zaruri ihtiyaçlarını karşılayan bir kavram olmasının yanı sıra nafaka mükellefi ile çocuk arasındaki hısımlık bağıny ifade eden bir kavramdır. Dolayısıyla nafaka mükellefin varislerine intikal etmeyerek borçlu olan kişinin sadece kendisini bağlamaktadır. Bu münasebetle alacaklı ve borçludan birinin vefat etmesi sonucunda nafaka sorumluluğu ortadan kalkmış olur. Zira alacaklının ölmesi durumunda nafakanın esas konusu olan ihtiyaçların giderilmesi durumundan bahsedilemeyeceği için mükellef üzerinden bu sorumluluk kalkmış olur. Ancak çocuğun teçhiz ve tekfin işlemlerini yerine getirmek nafaka mükellefi olan babanın son olarak yerine getirmesi gereken sorumluluklarından biridir. Nafaka mükellefinin ölmesi durumunda ise teçhiz ve tekfin masrafları kişinin hısımları tarafından karşılanır. Fakat vefat eden kişinin hısımlının olmaması durumunda bu masraflar devlet tarafından karşılanır. Bunun da mümkün olmaması durumunda teçhiz ve tekfin masrafları zengin olan Müslümanların üzerine farz-ı kifayedir.¹⁴¹

b. Kız Çocuğunun Evlenmesi

Kız çocukları yapı itibariyle kendi nafakalarını temin etme noktasında aciz kaldıklarından dolayı nafakaları evlenmeden önce baba, evlendikten sonra ise kocaları tarafından karşılanmaktadır. Evlenmeden önce nasıl ki anne ve baba kız çocuklarının nafakalarını temin etmekle mükellefse aynı durum çocuğun evlilik birliğinin bozulması ya da

---

¹⁴¹ Ruhi Özcan, *İslâm Hukukunda Hısımlık Nafakası*, 133-134.

kocasının vefat etmesi durumunda da geçerli olmaktadır. Ancak kız çocuğunun evlenmesi ile babanın kız çocuğuna karşı olan nafaka sorumluluğu sona ermektedir. Zira evlilik akdi ile birlikte kadının nafakası kocasına ait olduğundan dolayı nafaka mükellefiyeti babadan kocaya intikal etmiş olur.¹⁴²

Fakihlerin çoğunluğu evlilik birliğinin kurulmasıyla birlikte kadının nafaka sorumluluğunun kocasına ait olduğu hususunda görüş birliği sağlamışlardır. Fakat Malikilere göre kadının evlenmiş olması hısımlarından nafaka talebinde bulunmasına engel olmamaktadır. Çünkü bu mezhebe göre, maddi durumu yetersiz olan kocanın karısına infak etme zorunluluğu bulunmamaktadır. Bu durumda kadının mağdur edilmemesi için nafakası hısımları tarafından karşılanmaktadır.¹⁴³

c. Erkek Çocuğun Büluğa Ermesi

Erkek çocuk büluğ çağına ermediği halde kazanç sağlayacak yaşa geldiğinde babası tarafından kendisine uygun sayılabilecek bir meslekte para kazanması için çalıştırılabilir. Üstelik babası çocuğun elde etmiş olduğu kazanç üzerinden onun ihtiyaçlarını bu paradan karşılayabilmektedir. Ancak paranın yetmemesi durumunda baba çocuğa yardım ederek ihtiyaçlarını gidermesi noktasında destek sağlamalıdır. Çocuğun kendi parasından yapılan harcamadan arta kalan parayı baba saklayarak çocuğun büluğ çağına ulaşmasıyla kendisine teslim etmelidir. Ancak buradan büluğ çağıyla kastedilen dönem çocuğun ergenliğe girdiği dönemden ziyade akli olarak olgunluğa ve yetkinliğe ulaşmasıyla alakalı olan bir durumdur. Yani çocuk kendisine teslim edilen parayı idare edebilecek yetiye sahip olmalıdır. Kız çocukları ise terzi, dikiş veya nakış işleriyle uğraşması sonucunda kazanç elde ederse kızın nafakası da kendi kazancından karşılanır. Kazancı yetmemesi durumunda harcamalara baba tarafından destek sağlanır.¹⁴⁴

¹⁴² Zuhayli, *İslâm Fıkhi Ansiklopedisi*, 7/824.

¹⁴³ Haraşî, eş-Şerhu 's-sağir 'ala Muhtasari Halil lil Haraşî, 4/204.

¹⁴⁴ Muhammed Kadri paşa, el-Ahkamü's-Şer'iyye fi'l-Ahvali's-Şahsiyye, 130.

Ergenlik çağına ulaşan erkek çocuklarının nafaka almaya devam edebilmeleri için fakir olmalarının yanı sıra kazancını kesb etme noktasında yetersiz ve takatsiz olması gerekmektedir. Hanbelîlere göre, bülüğa ermiş çocuğun nafaka almaya devam edebilmesi için nafaka temininden onu aciz bırakması durumunu şart saymayarak sadece fakir olmasını nafaka alması noktasında yeterli görmektedirler.¹⁴⁵

Şâfîlere göre, ergenlik çağına ulaşan erkek çocuğunun nafakadan mahrum bırakılabilmesi için fakir olmasının yanı sıra engelli, küçük ve akıl hastalığı vasıflarına da sahip olması gerekmektedir. Yani fakir olup çalışma gücü ve kuvvetine sahip olan çocuğa nafaka vacip değildir.¹⁴⁶

Malikilere göre, erkek çocuğunun ergenlik çağına sağlıklı ve olgun bir şekilde girmesiyle nafakası kendisinden sakıt olur. Fakat birtakım bedensel ve ruhsal rahatsızlıklarla ergenlik çağına ulaşması durumunda nafaka almaya devam eder. Ancak çocuğun ergenlik çağına sağlıklı bir şekilde ulaşıp sonrasında bedensel veya ruhsal anlamda rahatsızlık geçirerek nafakasını temin etme noktasında yetersiz kalması durumunda babanın üzerinden çocuğun nafakası sakıt olmuş olur.¹⁴⁷

4.11. Ücret Miktarının Artması ya da Eksilmesi

Nafaka miktarının belirlenmesi hususunda çocukların ihtiyaçları ve mükellef konumda olan babanın ödeme şartları göz önünde bulundurularak nafaka tayini yapıldığını nafaka miktarı adlı başlık altında ifade ettik. Ancak nafakanın tayin edilmiş olduğu zaman ile geçen süre zarfında gerek çocuğun ihtiyaçlarında gerekse babanın ödeme şartlarında meydana gelen değişiklikler nafakanın tekrardan gözden geçirilmesi meselesini ortaya koymuştur. Bu durumda iki tarafta da meydana gelen değişiklikleri göz önünde bulundurup var olan güncel şartlar doğrultusunda tekrardan nafaka tayini yapılması gerekmektedir.

¹⁴⁵ Celal Erbay, *İslâm Hukukunda Evlilik ve Hısımlık Nafakası*, 98.

¹⁴⁶ Mustafa el-Hin, Mustafa el-Buğa, Ali eş-Şerbeci, Büyük Şâfî İlmihali, Gonca Yayınevi, İstanbul, ts., s. 376.

¹⁴⁷ Haraşî, eş-Şerhu 's-sağir 'ala Muhtasarı Halîl lil Haraşî, 204-205.

4.11.1. Alacaklıdan Kaynaklı Sebepler

Alacaklı konumda olan çocuğun ihtiyaçlarında var olan iniş-çıkışlar mükellef tarafından almış olduğu nafaka noktasında yeni bir incelemenin ve takdirin varlığını gerekli kılmıştır. Çocuğun büyüme ve gelişme çağında olması ihtiyaçlarının da aynı oranda arttığını ve yeni durumların ortaya çıkışına zemin hazırlamaktadır. Bu yeni durumların ortaya çıkması neticesinde çocuğun almış olduğu nafakanın kendisine yetmeme gibi bir durum söz konusu olabilmektedir. Bunun yanı sıra çocuğun uzun süre tedavi görmesini gerektirecek hastalığa yakalanması, kaza geçirmesi ya da eğitim noktasında destek almasını gerektirecek durumların varlığı da nafakanın arttırılmasını talep etme noktasında belirleyici rol oynamaktadır. Ancak nafakanın arttırılmasını gerektirecek zaruri durumların ortadan kalkması durumunda alacaklı olan çocuk nafakanın azaltılmasını da talep edebilmektedir. Hastalığı nedeniyle gördüğü tedavinin sona ermesi, eğitim ile alakalı ihtiyaçlarının nispeten azalması ya da tamamen sona ermesi, çocuğun kendi masraflarını karşılayabilecek güce ve kuvvette ulaşması ya da kendisine miras bırakılması gibi durumlarda nafakanın azaltılması durumu söz konusu olabilmektedir.¹⁴⁸

4.11.2. Mükelleften Kaynaklı Sebepler

Nafaka mükellefi olan babanın hayatında meydana gelen değişiklikler de nafakanın arttırılması ya da azaltılması noktasında rol oynamaktadır. Yeniden aile kurması, maddi anlamda iniş çıkışlar yaşaması vb. gibi durumların söz konusu olması halinde alacaklı olan çocuk nafakanın arttırılmasını talep edebilmektedir. Babanın nafakayı ödeyecek gücünün artması şu üç şekilde gerçekleşebilmektedir:

- İşçi olarak çalışmış olduğu yerde aldığı ücrete zam yapılması.

Bu durum alacaklıda babadan almış olduğu nafakayı arttırması noktasında hak meydana getirmektedir.

- Babanın ekonomisine olumlu anlamda tesir edecek mirasın çıkması.
- Babanın sorumluluğunda olan nafaka alacaklılarının eksilmesi.¹⁴⁹

¹⁴⁸ Özcan, *İslâm Hukukunda Hısımlık Nafakası*, 124.

¹⁴⁹ Özcan, *İslâm Hukukunda Hısımlık Nafakası*, 125-126.

Saymış olduğumuz bu sebepler çerçevesinde babanın ekonomik anlamda rahatlama yaşaması alacaklı olan çocuğun nafakayı arttırma noktasında hak sahibi olmasına yol açmaktadır.

4.12. Evlat Edinen Çocuğa Nafakanın Ödenmesi

İslâm hukukuna göre hidâne ücretinin çocuğun kendine ait malının bulunması halinde çocuğun malı tarafından karşılandığını, malının bulunmaması halinde ise nafakasının babaya ait olduğunu ifade etmiştik.

Evlatlık alınan çocuk ile evlat edinen kişi arasında sahih bir neseb bağı meydana gelmediğinden dolayı nafakanın ödenmesi noktasında da birtakım farklılıklar meydana gelmektedir. Terk edilmiş ya da sahipsiz olan çocuğun bakım ve ihtiyaçlarını karşılamak için kişi çocuğu yanına alabilme hakkına sahiptir. Fakat bu kişi çocuğun velayetini üstlenerek nesebini üzerine geçiremez. Zira İslâm hukukundaki asıl amaç sahipsiz ve kimsesiz bu çocukların haklarını koruyarak iyi bir eğitim almalarına imkân sağlayıp topluma faydalı bireyler kazandırmaktır.¹⁵⁰

Çocuğun masraflarının karşılanması hususunda bakımını üstlenen kişi dilerse teberraen ihtiyaçlarını yerine getirebilmektedir. Ancak çocuğa bakma zorunluluğu bulunmayan bu kişi mahkemeye başvurarak hâkimin takdir ettiği ücret miktarını esas alarak çocuğun masraflarını karşılayabilmektedir. Mahkeme tarafından belirlenen miktarın harcanmasının sebebi ilerleyen yıllarda çocuğun babasının ya da gerçek velilerinin ortaya çıkıp çocuğu almak istemesi halinde koruyuculuğunu üstlenen kişi veya ailenin çocuk için verdiği emek ve masraflarının göz ardı edilip hiçe sayılmasına engel olmak amacıyla yapılmıştır.¹⁵¹

---

¹⁵⁰ Esra Yakut-Çağlayan Aygün, Osmanlı Hukukundan Günümüze Evlat Edinmenin Miras Hukukuna Dayalı Sonuçları, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 26/1, (2018), 15.

¹⁵¹ Mehmet Âkif Aydın, “Evlat Edinme”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (Erişim 6 Aralık 2021).

BEŞİNCİ BÖLÜM

MEDENİ HUKUKTA İŞTİRAK NAFAKASI

Günümüz hukuk sisteminin benimsemiş olduğu Medeni Kanun eşlerin boşanması sonucunda çocuklara verilen iştirak nafakası ile hakları güvence altına alınmıştır. Bu bölümde iştirak nafakanın süresi başlangıcı, sonu, ödenme şekli, miktarı, zamanı ve miktarındaki değişiklikler ele alınacaktır.

5.1. İştirak Nafakasının Talep Yetkisi ve Süresi

İştirak nafakası çocuğun kendisi ya da velayeti kendisine bırakılan anne veya baba tarafından çocuğun ihtiyaçları doğrultusunda talep edilir. Nafaka, çocuğun velayetine sahip olan kişi tarafından talep edilse de esasen çocuğun kendisine ait olan bir haktır.¹⁵²

Çocuğun velayeti anne veya babadan kime aitse o kişi karşı tarafa dava ile iştirak nafakası talebinde bulunabilir. Bunu yanı sıra ayırt etme gücüne sahip olan ve olmayan kişiler tarafından da nafaka talebinde bulunulabilmektedir. Ancak ayırt etme gücüne sahip olmayan kişilerin yerine kendilerine tayin edilen vasi ve kayyım tarafından talepte bulunulabilmektedir.¹⁵³

5.2. İştirak Nafakasının Başlangıcı ve Sonu

5.2.1. Nafakanın Başlangıcı

İştirak nafakası, boşanmanın kesinleşmesinden sonra hukuki olarak yürürlüğe girmektedir. Nafakanın talep edilmesi de yürürlüğe giren boşanma kararının ardından verilmesine hâkim tarafından hükmedilecektir.¹⁵⁴

---

¹⁵² Hilal Nur Güncan, *Türk Hukukunda Tedbir, Yoksulluk ve İştirak Nafakası*, (İstanbul: Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 90.

¹⁵³ Ali İhsan Özüğür, *Nafaka Hukuku*, (İstanbul: Legal Yayınları, 2007), 199.

¹⁵⁴ Haluk Bozovalı, *Türk Medeni Hukukunda Bakım Nafakaları*, (İstanbul: Kazancı Matbaacılık, 1990), 61.

Boşanma sonucunda çocuğun velayetinin kendisine verilen eşin değil de diğer eşin yanında kalması durumunda hukuken velayet sahibi olan kişi nafaka talebinde bulunamamaktadır. Ancak çocuğun yanına gelmesi durumunda fiilen bir beraberlik ve ihtiyaç söz konusu olacağından dolayı bu durumla beraber iştirak nafakası zorunluluk haline dönüşmektedir.¹⁵⁵

5.2.2 Nafakanın Sonu

Nafanın sona ermesine farklı durumların gerçekleşmesi sebep olabilmektedir. Bu durumlar; Çocuk veya nafaka mükellefinin ölmesi, çocuğun ergenlik çağına ulaşması ve mükellefin fakirleşmesidir. Bahsi geçen bu sebepler alt başlıklar halinde ele alınacaktır.

a) Çocuk veya Nafaka Mükellefinin Ölmesi

İştirak nafakası mükellefin ya da nafakadan istifade eden çocuğun vefat etmesiyle sona erer.¹⁵⁶ Fakat ölüm anının gerçekleşmesine kadar ödenmemiş olan meblağlar, nafaka mükellefinin mirasçılarından istenebilmektedir. Bu durum nafaka alacaklısı olan çocuğun vefat etmesiyle mirasçıları tarafından mükelleften talep edebilecektir.¹⁵⁷ Ancak nafaka mükellefi tarafından çocuğa peşin olarak ödenen iştirak nafakası çocuğun vefat etmesi durumunda terekesinden ölüm tarihi esas alınarak ödemeyi yapan anne ya da babaya iade edilir.¹⁵⁸

Nafaka mükellefinin ölümünün ardından nafaka sorumluluğu mirasçılara intikal etmemektedir. Nafaka mükellefinin ölümüyle beraber çocuğun masraflarının karşılanması

---

¹⁵⁵ Serhat Dolu, *İştirak Nafakası*, (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 45.

¹⁵⁶ Özüğür, *Nafaka Hukuku*, 196.

¹⁵⁷ Dolu, *İştirak Nafakası*, 75.

¹⁵⁸ Pişken, *Boşanmanın Çocuklar Bakımından Sonuçları*, 93.

hayatta kalanlar tarafından sağlanmaktadır.¹⁵⁹ Yani babanın nafaka sorumlusu olup vefat etmesi halinde çocuğun nafakası anneye intikal etmektedir.

İslâm hukukunda çocuğa varis olan ya da olmayan kişilerin var olması hâlinde Medeni Hukuka nazaran farklı hükümler ortaya çıkmaktadır. Örneğin İslâm hukukunda çocuğa cüz'iyet olarak daha yakın olan kişinin nafaka mükellefi olması uygun görülmüştür. Usûldeki akrabaların birden fazla varis olması durumunda ise kişiler mirastaki hak ettiği oran miktarında nafakaya ortak olabilmektedir.

b) Çocuğun Ergenlik Çağına Ulaşması

Çocuğun ergenlik çağına ulaşmasıyla beraber iştirak nafakası sona erer. Bu durumun tek istisnası çocuğun ergenlik çağına ulaşmasına rağmen eğitim hayatının devamı halinde ebeveynler ihtiyaçları giderecek ölçüde masrafları karşılamak zorundadır. Bu durum çocuğun eğitim hayatının sona ereceği zamana kadar devam etmektedir.¹⁶⁰ Bu durum haricinde çocuğun ergin olmasına karşılık eğer bakıma ihtiyaç duyuyorsa iştirak nafakası yerine yardım nafakası talep edebilmektedir.¹⁶¹ Ayrıca çocuğun eğitimi için yapılan okul masraflarının ödenmesi, yatılı okul ücretinin yatırılması gibi masraflar mükellefin ödeyeceği nafaka miktarından düşürülür.¹⁶²

İslâm hukukunda küçük kız ve erkek çocukların nafakaları babaları tarafından sağlanmaktadır. Ancak nafakanın son bulma zamanı kız ve erkek çocuklarında farklılık arz etmektedir. Kız çocuklarının nafakası evlenene kadar babalarının sorumluluğunda iken erkek çocuklarının nafakası ergenlik çağına ulaşmasıyla sona ermektedir.

---

¹⁵⁹ Şahin Topkaya, *Yoksulluk ve İştirak Nafakası*, (İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017), 91.

¹⁶⁰ Harun Bulut, *Aile Hukukunda Velayet ve Nafaka Davaları*, (İstanbul: Beta Yayınları, 2007), 89.

¹⁶¹ Mustafa Dural vd. *Türk Özel Hukuku*, (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2016), 144-145.

¹⁶² Pişken, *Boşanmanın Çocuklar Bakımından Sonuçları*, 95.

c) Nafaka Mükellefinin Fakirleşmesi

Nafaka mükellefinin elinde olmayan sebeplerden ötürü yoksullaşması ve ekonomik açıdan çöküntüye uğraması halinde, mahkemeye başvurarak nafakayı sonlandırmayı talep etme hakkına sahiptir. Mahkeme bu durumda mükellefin malvarlığının ve gelirinin olup olmadığını teyit edecek şekilde araştırma yapıp, nafakayı ödeme noktasında yetersiz kalacağına kanaat ettikten sonra nafakayı sonlandırabilmektedir.¹⁶³

İslâm hukukuna göre babanın fakir olması nafakanın sakıt olması için yeterli bir sebep değildir. Baba sağlıklı olduğu halde geçerli olmayan sebeplere dayanarak nafakayı ödemezse hâkim tarafından icbar edilerek nafakayı ödemesi sağlanır. Anne zengin olsa da baba sağlıklıysa nafakanın ödenmesi babanın görevidir. Ancak baba nafakanın düşmesine sebep olacak kadar fakir olması halinde, zengin olma şartıyla nafaka anneye eder. Ancak anne, çocuğu için yaptığı harcamaları babanın mali durumunun düzelmesi halinde kendisinden rücu edebilme hakkını sahiptir.

İki hukuku kıyasladığımızda İslâm hukuku velayet kavramını iki kısma ayırıp çocuğun bakımını anneye, nafakasının karşılanmasını babaya verdiğiinden dolayı mahkeme, annenin yapmış olduğu harcamayı babadan rücu edebilmektedir. Bir diğer ifadeyle anne, babanın yapması gereken bir görevi onun adına yerine getirdiğinden dolayı yaptığı harcamayı ondan talep edebilmektedir. Buna karşılık TMK, velayetin bölünmezlik ilkesini esas aldığından dolayı boşanma hâlinde çocuğun nafakası hem annenin hem de babanın üzerine sorumluluk olarak yüklemektedir. Velayete sahip olmayan kişi iştirak nafakasını vermekle sorumlu olsa da velayete sahip olan kişi de gücü nispetinde nafakaya ortak olmak zorundadır.

5.3. İştirak Nafakasının Ödenme Şekli ve Zamanı

İştirak nafakası Türk Medeni Kanun'un 330. maddesi gereği her ay peşin olarak ödenmesi gerekmektedir. Taraflar boşanma veya anlaşmalı boşanma halinde ödenecek olan

---

¹⁶³ Dolu, *İştirak Nafakası*, 76.

nafakanın farklı cins parayla ödenmesini sözleşme şartları dâhilinde belirleyebilir. Örneğin; nafaka borçlusunun çocuğa olan borcunu Euro, dolar vb. şekilde yabancı parayla ödeme yapmasında herhangi bir sakınca yoktur. Ancak bu ödeme şeklinin hukuki bir hüviyet kazanması için bahsi geçen bu yabancı paraların sözleşme içeriğinde zikredilmiş olması gerekmektedir. Aksi takdirde hukuki nitelik kazanmayan bir işlem gerçekleşmiş olacak ve hukuki bir sonuç doğurmayacaktır.¹⁶⁴

İştirak nafakası her ay irat olarak ödenmesi şeklinde mahkeme tarafından kararlaştırılır. Ancak mahkemenin belirlemiş olduğu her ay düzenli bir şekilde ödenmesi gereken miktar zaruri durumlarda sermaye olarak verilebilmektedir. Bu durumda çocuğun yüksek menfaati göz önünde bulundurulduğundan dolayı bu şekilde ödeme yapılması noktasında herhangi bir beis görülmemektedir. Hususen nafaka mükellefinin elinde bulundurduğu paranın tükenmesinden endişe duyması, yurtdışına yerleşmesi veya anne-babanın ölümünün yakın olması durumunda nafaka toplu olarak ödenebilmektedir.¹⁶⁵

Nafakanın aynı olarak ödenmesine hükmedilemez. Hâkim hususen ödenecek olan nafakanın nakit olarak ödenmesine hükmetmesi gerekmektedir. Örnek olarak çocuğun birtakım zaruri ihtiyaçlarının karşılanması ya da kıyafetlerinin velayete sahip olmayan kişi tarafından alınmasıyla nafaka hükmü gerçekleşmemektedir. Ancak nafaka alacaklısı olan çocuğun ya da velayete sahip olan kişinin rıza göstermesi durumunda nafakanın aynı olarak ya da ihtiyaçların giderilmesi şeklinde ödenmesinde bir beis görülmemiştir.¹⁶⁶

İslâm hukukunda da çocuğun nafakasının nakit olarak verilmesi uygun görülmüştür. Zira aynı olarak yani mal olarak verilmesi durumunda çocuğun maslahatı zarar göreceğinden dolayı nakit olarak verilmesi uygun görülmüştür.

---

¹⁶⁴ Özüğür, *Nafaka Hukuku*, 190.

¹⁶⁵ Ebru Ceylan, İştirak Nafakasının Belirlenmesiyle İlgili Seçilmiş Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 133, (2017), 311.

¹⁶⁶ Safa Koçoğlu, *Boşanmanın Çocuk Açısından Sonuçları*, (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018), 137.

5.4. İştirak Nafakasının Miktarının Belirlenmesi

Hâkim, iştirak nafakasını belirlerken çocuğun ihtiyaçlarını, yaşam tarzını, kaç yaşında olduğunu, velayeti kendisine verilen tarafın ekonomik durumunu göz önünde bulundurması gerekmektedir.¹⁶⁷ Bu duruma karşılık velayet kendisine verilmeyen eş ise gücü nispetinde nafakaya ortak olmak zorundadır.¹⁶⁸

5.4.1. Çocuğun İhtiyaçları

İştirak nafakası, TMK m. 182/2'de¹⁶⁹ ifade edildiğine göre ayrılmış olan anne ve babanın ortak çocuklarının eğitim ve bakımı ile alakalı olan ihtiyaçlarını kapsamaktadır. Bakım ihtiyaçları ile ifade edilmek istenen çocuğun asli ihtiyaçları olan yiyecek, giyecek, barınma ve tedavi masraflarıyla alakalı olan giderlerdir. Eğitim ihtiyaçlarında ise okul ile alakalı olan araç-gereç, ulaşım gibi giderleri kapsamaktadır.¹⁷⁰

a) Eğitim Giderleri

Çocuğun eğitimi ile alakalı giderlerin iştirak nafakası kapsamında değerlendirilmesi TMK m. 182/2'de belirtilmiştir. Çocuğun aldığı eğitim, hayatının ileri safhasında önemli bir yere sahip olmasından dolayı almış olduğu eğitim kalite açısından önem taşımaktadır.

Çocuğun yüksek yararlılık ilkesini benimseyen iştirak nafakasını aynı zamanda eğitim giderlerini de kapsadığından dolayı önem arz etmektedir. Ancak çocuğun bu menfaatini kollarken aynı zamanda babanın da mali durumunu göz önünde bulundurmak gerekir.¹⁷¹

---

¹⁶⁷ Şahin Topkaya, *Yoksulluk ve İştirak Nafakası*, (İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017), 80.

¹⁶⁸ Pişken, *Boşanmanın Çocuklar Bakımından Sonuçları*, 85.

¹⁶⁹ Velayetin kullanılması kendisine verilmeyen eşin, çocuğun bakım ve eğitim giderlerine gücü oranında katılmak zorunda olduğu hükme bağlanmıştır.

¹⁷⁰ Enver Aydemir, *Türk Yargı Kararları Işığında İştirak Nafakası*, 32.

¹⁷¹ Pişken, *Boşanmanın Çocuklar Bakımından Sonuçları*, 87.

Çocuğun eğitimle alakalı olan barınma, yiyecek, giyecek, ulaşım, cep harçlığı gibi masraflarının karşılanması bu nafaka kapsamında değerlendirilmektedir.¹⁷²

b) Barınma Giderleri

Barınma giderleri kapsamının belirlenmesinde hâkim, çocuğun menfaatini ve ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak nafaka tayininde bulunmalıdır. Çocuğun ikamet etmekte olduğu ev, yurt, pansiyon gibi yerler bu kapsam dâhilinde değerlendirilmektedir. Ayrıca çocuğun eğitim maksadıyla yaşadığı şehrin haricinde bir yerde okul okuması durumundaki giderler de bu kısımda yer almaktadır.¹⁷³

c) İaşe Giderleri

İaşe masrafları çocuğun yeme, giyme, tedavi gibi ihtiyaçlarını kapsamaktadır. Aynı zamanda bu giderlere çocuğun istirahat maksadıyla dinlenme giderleri de dâhil olmaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde çocuğun sağlıklı ve düzenli beslenmiş olması, kılık kıyafetinin düzgün ve temiz olması, hastalanması durumunda hayatını sağlıklı bir şekilde idame ettirebilmesi için gerekli olan tedavi masraflarının karşılanması bu kısımda ele alınmaktadır.¹⁷⁴

5.4.2. Hâkimin Takdir Yetkisi

Hâkim, çocuğun ihtiyaçları ile anne babanın ekonomik şartlarını ve hayat koşullarını göz önünde bulundurarak hakkaniyet çerçevesinde nafaka takdirinde bulunur. Bunun yanı sıra eşler kendi aralarında çocuğun nafakası konusunda anlaşma yapabilirler. Yapılan anlaşmanın geçerli olabilmesi için hâkimin onayından geçmesi gerekmektedir. Ancak anlaşmanın olmaması durumunda hâkim takdir yetkisini kullanarak nafakayı kendisi tayin edecektir.¹⁷⁵

---

¹⁷² Ahmet Türkmen, Eğitim Nafakası (TMK m. 328/II) Education Alimony, *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 8/Özel, (2013), 2739.

¹⁷³ Dolu, *İştirak Nafakası*, 53.

¹⁷⁴ Pişken, *Boşanmanın Çocuklar Bakımından Sonuçları*, 86.

¹⁷⁵ Topkaya, *Yoksulluk ve İştirak Nafakası*, 85-86.

İştirak nafakasının talep edilmemesi halinde hâkim nafakanın verilmesine hükmedebilmektedir. Söz konusu olan şey çocuğun menfaati olduğundan dolayı hâkim gerektiğinde çocuğu anne ve babasına karşı bile korumaktadır. Bu sebepten dolayı hâkim, gerekli gördüğü durumda çocuğun velayeti kendisine verilmiş olan tarafın talep ettiği miktarın üstünde nafaka verilmesi gerektiğine hükmedebilir.¹⁷⁶

5.4.3. Çocuğun Gelirleri

Çocuğun kendine ait mal varlığının bulunması halinde anne babanın çocuğa karşı nafaka sorumluluğu sona ermez. Ancak nafaka miktarının belirlenmesi noktasında çocuğun sahip olduğu mal varlığı da göz önünde bulundurulmaktadır. Çocuğa ait mal varlığı bulunsa bile anne ve babanın çocuğa karşı olan sorumlulukları devam ettiğinden dolayı çocuğun ihtiyaçlarını onun mal varlığından karşılayamazlar.¹⁷⁷ Ancak anne ve babanın fakir olmaları durumunda veya çocuğun gerek bakım gerekse eğitim hayatıyla alakalı olarak olağanüstü bir durumun olması neticesinde çocuk kendi mal varlığından ebeveynleri aracılığıyla harcama yapılabilmektedir.¹⁷⁸

İslam hukukunda ise çocuğun nafakası, malının bulunması halinde öncelikle kendi malından karşılanmaktadır. Ancak çocuğun malının bulunmaması durumunda nafaka, çocuğun babasına intikal etmektedir.

5.4.4. Anne ve Babanın Ekonomik Durumu

Çocuğun bakım ve eğitim ihtiyaçlarını giderme noktasında velayet kendisine verilmeyen taraf gücü nispetinde ortak olmak zorundadır. Bu hususta katılımın ne oranda olacağını belirlerken hâkim anne veya babanın sosyal ve ekonomik durumunu göz önünde bulundurmaktadır. Anne ve babanın kendilerinin içinde bulunmuş olduğu sosyal statü eğitim

---

¹⁷⁶ Dolu, *İştirak Nafakası*, 61.

¹⁷⁷ Neslihan Ulusoy, *Türk Medeni Hukukunda Nafakalar*, (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2019), 72.

¹⁷⁸ Ulusoy, *Türk Medeni Hukukunda Nafakalar*, 84.

imkânları ve mesleğin getirmiş olduğu birtakım fırsatları aynı şekilde çocuğun da istifadesine sunması gerekmektedir.¹⁷⁹

Nafakanın takdir edilmesinde anne ve babanın geçimlerini sağladığı gelir miktarları göz önünde bulundurularak nafaka miktarı belirlenir. Bunun yanı sıra tüm mal varlıkları ve geleceğe dönük kazanma olasılığı yüksek ve kâr elde etme durumu olan durumlarda göz önünde bulundurulur. Anne babanın çalışma gücünden yoksun olması durumunda ve bunun yanı sıra başka gelirin de olmaması halinde bu kişiler iştirak nafakasından muaf tutulurlar. Ancak çalışma gücüne sahip olduğu halde çalışmaması durumunda çalışma halinde elde ettikleri kazanç göz önünde bulundurularak ödeme gücünün belirlenmesinde rol oynar. İhtimal dâhilinde olan imkânları değerlendirmeyip gelirin azalması, çocuğa sağlanacak olan nafakanın azalmasına yol açamaz.¹⁸⁰

5.5. İştirak Nafakasının Arttırılması ve Eksiltilmesi

Hâkim, çocuğun eğitim durumunda, tedavi masraflarında ya da yaşının ilerlemesiyle ortaya çıkan ihtiyaçların artması halinde koşullar göz önünde bulundurularak yeniden nafaka tayininde bulunması gerekmektedir.¹⁸¹

Nafaka alacaklısı olan çocuğa miras çıkması, kendi kazancını kazanmaya başlaması ya da daimi olan hastalığının iyileşmesi halinde anne ve babanın nafaka sorumluluğu sona ermemektedir. Bu durum sadece nafakanın tekrardan tayin edilmesi noktasında belirleyici rol oynamaktadır.

İştirak nafakasının azaltılması konusunda çocuğun güvenliği ve menfaati göz önünde bulundurulmalıdır. Ebeveynlerin çalışma gücü azalsa bile çocuklarının nafakalarını temin etmek zorundadırlar. Bunun en önemli sebebi iştirak nafakasının çocuğun korunma amacıyla verilmesidir.¹⁸² Nafaka miktarının azaltılması yönündeki taleplere sebep olarak anne ve babanın

---

¹⁷⁹ Ulusoy, *Türk Medeni Hukukunda Nafakalar*, 84-85.

¹⁸⁰ Ayşe Gül Memişoğlu Bozan, *Boşanma Davalarında Nafakalar*, (İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2019), 48.

¹⁸¹ Özüğür, *Nafaka Hukuku*, 191.

¹⁸² Pişken, *Boşanmanın Çocuklar Bakımından Sonuçları*, 106.

mali durumlarının kötüleşmesi, yeni nafaka yükümlülüklerinin ortaya çıkması ya da çocuğun ekonomik anlamda iyileşmesi gösterilmektedir.¹⁸³

Nafakanın arttırılmasına sebep olarak nafaka mükellefinde meydana gelen mali artış gösterilebilmektedir. Mükellefin miras kazanması, gelirini arttıracak iş sahibi olması ve ailede nafaka sorumluluğunda olan kişilerin kendi nafakalarını temin etmesi ya da evlenmesi durumunda gelirinde artış meydana gelebilmektedir. Nafakanın artmasına sebep olarak nafaka alacaklısında meydana gelen mali değişimler de sebep olabilmektedir. Nafaka miktarında çocuğun yaşının ilerlemesiyle beraber ihtiyaçlarının da aynı oranda artacağı göz önünde bulundurularak nafaka miktarının artması dikkate alınmaktadır.¹⁸⁴

5.6. Evlatlık Alınan Çocuğun Nafakası

Mahkeme kararı ile evlat edinme işleminin gerçekleşmesi sonucunda anne babanın sahip olmuş olduğu velayet hakkı evlat edinen anne babaya intikal etmektedir. Ancak evlat edinme işleminin tam olarak tahakkuk edebilmesi için evlat edinen anne ve babanın rızasının olması gerekmektedir. Aksi takdirde evlat edinme işlemi tam anlamıyla gerçekleşmemiş olacaktır.¹⁸⁵

Evlatlık münasebetinin tamamen kurulmasıyla birlikte çocuğun nafaka sorumluluğu anne ve babasının üzerinden kalkıp kendisini evlat edinen ailenin üstüne yüklenmektedir. Ancak evlat edinen aile çocuğun nafaka sorumluluğunu yerine getirme noktasında yetersiz kalması halinde çocuğun kendi ailesinden bakım ve ihtiyaçlarının giderilmesi hususunda yardım isteme hakkı bulunmaktadır.¹⁸⁶

---

¹⁸³ Dolu, *İştirak Nafakası*, 67.

¹⁸⁴ Pişken, *Boşanmanın Çocuklar Bakımından Sonuçları*, 105.

¹⁸⁵ Mahmut Kizir, Türk Hukukunda Evlat Edinme, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 17/1, Konya (2009), 167.

¹⁸⁶ Kizir, Türk Hukukunda Evlat Edinme, 168.

İslâm hukukuna göre evlatlık müessesesinin caiz olmadığını ifade ettik. Ancak kimsesiz veya yetim çocukların bakımı ve masraflarının karşılanması kendi mallarının bulunması hâlinde oradan karşılanmaktadır. Bulunmaması hâlinde ise çocuğun hamiliğini üstlenen kişi tarafından teberruen ya da sonradan çocuğun velisi tarafından rücu edilecek şekilde ihtiyaç ve masraflarını karşılar. Ancak yaptığı masrafı çocuğun ailesinden talep edebilmesi için mahkeme kararının olmasının yanı sıra yaptığı harcamaların delilinin bulunması gerekmektedir.

Evlat edinen ailenin evlatlığa karşı olan bakım sorumluluğu çocuğun ergenlik çağına kadar sürmektedir. Ancak çocuğun ergin olmasına rağmen eğitim hayatı hâlâ devam ediyorsa çocuğun eğitimi sona erene kadar ihtiyaçları bu aile tarafından karşılanmak zorundadır.

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇ

Nafaka, İslâm hukuku ve Medeni Hukukunda kişilerin herhangi çaba veya emek göstermeden kolaylıkla ve kısa yoldan ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlayan bir kurum değildir. Bu kavramın vuku bulabilmesi için nafakanın kendisine ödenecek olan tarafın kendi bakım ve masraflarını karşılamaktan aciz olması gerekmektedir. Nitekim İslâm hukukunda hısımlık nafakasının alt başlığı olan hidâne ücreti de çocuğun kendi bakımını, eğitim masraflarını ve ihtiyaçlarını giderme noktasında aciz kalmasından dolayı verilmektedir.

Yapılan evliliklerin boşanma ile sonuçlanması halinde en büyük zararı şüphe yok ki çocuklar görmektedir. Genel olarak İslâm hukukuna bakıldığında çocuk için hısımlık nafakası adı altında zikredilen hidâne ücretinin karşılanması noktasında baba çocuktan sonra öncelikli konumdadır. Annenin ise çocuğun nafakasını ödeme noktasında zaruri durumlar haricinde herhangi mecburiyeti bulunmamaktadır.

Öncelikli olarak yapmış olduğumuz bu çalışmada çocuğun iki hukuk sisteminde de menfaatin öncelendiğini tespit etmiş olduk. Konumuzun ana kavramları olan İslâm hukukundaki hidâne ücreti ve TMK iştirak nafakası kavramları anne ve babanın boşanması durumunda ortaya çıkan hukuki kavramlardır. Genel olarak tespit etmiş olduğumuz sonuçları ele alacak olursak şu şekilde sıralamamız gerekecektir:

- İslâm hukukunda gerek evlilik birliği içinde gerekse boşanma sonrasında çocuğun nafakasından baba sorumludur. Nafaka ile alakalı kadına sorumluluk yüklenmemiştir. Ancak Medeni Hukukta ise kadın boşanma sonrasında çocuğun nafakasından sorumlu olmaktadır.

- Çocuğun bakımını üstlenen kadının ücretinin verilmesi noktasında nafaka sorumluluğu hususunda öncelikli olan kişi kendine ait malının bulunması halinde çocuğun kendisidir. Ancak Medeni Hukukta ise boşanma sonrası çocuğun velayetine sahip olan kişi aynı zaman da çocuğun nafakasından da sorumludur. Velayete sahip olmayan baba ise gücü nispetinde iştirak nafakası ile nafakaya ortak olmalıdır.

- Nafakanın son bulması ise İslâm hukukunda erkek ve kız çocuklarında farklılık arz ederken Medeni Hukukta çocuğun 18 yaşına ulaşmasıyla sona ermektedir.

- İslâm hukukunda babanın ölümü halinde nafaka sorumlusunu tayin noktasında çocuğa cüz'iyet olarak daha yakın kişi veya usulün birden fazla olması durumunda varis sıralaması esas alınırken Medeni Hukukta anne baba dışında üçüncü kişinin nafaka sorumluluğu bulunmamaktadır.

- İslam hukukunda çocuğun malının bulunması halinde nafaka çocuğun kendi malından karşılanmaktadır. Malının bulunmaması halinde sorumlulukta ikinci sırada yer alan babaya intikal etmektedir. Ancak Medeni Hukukta ise çocuğun nafakasının sorumlusu anne ve babadır. Anne ve babanın ekonomik anlamda zayıflaması halinde nafaka sorumluluğu kendilerinden düşmeyip, çocuğun ekstra olan harcamaları kendi malından karşılanabilmektedir.

- İslâm hukukunda çocuğa bakacak olan kimsenin bulunmaması durumunda annenin çocuğa ücretsiz bakması hususunda mecbur tutulmaktadır. Ancak Medeni Hukukta her iki taraf da nafakaya ortak olmak zorundadır.

- İslâm hukukunda nafaka alacaklısı olan çocuğun bulunmuş olduğu statüsü, konumu ve yaşadığı bölge esas alınarak nafakası temin edilirken Medeni Hukuka göre ise nafaka mükellefinin maddi durumu esas alınarak nafaka karşılanmaktadır. Lüks veya mükellefin maddi konumunu aşacak olan harcamalar nafakaya dâhil edilmemektedir.

- İslâm hukukunda evlatlık müessesesi caiz görülmediğinden dolayı evlatlığa verilen nafaka söz konusu olmamaktadır. Ancak Medeni Hukukta eşlerinin her ikisinin de rızası olacak şekilde evlat edinildiği takdirde çocuğun nafakası kendi anne ve babasından evlat edinen aileye geçmektedir.

- Çocuğun bakımını üstlenen annenin çocuğa ücretsiz bakabilme durumu da söz konusu olmaktadır. Çünkü hidâne, manevi açıdan annenin de hakkını gözetten bir kurumdur. Ancak Medeni Hukukunda ise çocuğun maddi ihtiyaçları göz önünde bulundurularak velayet kendisine verilmeyen kişi tarafından iştirak nafakası talep edilebilmektedir.

Sonuç olarak baktığımızda İslâm hukuku çocuk için tahsis etmiş olduğu hidâne ücreti kapsamını Medeni Hukuka göre daha geniş tutmuştur. Zira nafaka kapsamı dâhilinde çocuğun zahiren görünen ihtiyaçlarının yanı sıra hâdine tarafından alacağı terbiyenin ve eğitiminde bir o kadar değerli olduğuna vurgu yapmıştır. Bunun yanı sıra küçük çocuğun ihtiyaç duyduğu

şefkat ve merhamet duygusunun anne ve hidâne hakkına sahip olan kadın tarafından tam anlamıyla verilebilmesi için nafaka açısından kadını sorumlu tutulmamıştır. Aksi takdirde kadının da çocuğun nafakasından sorumlu olması durumunda çocuk ihtiyaç duyduğu ilgi ve alakayı alma noktasında eksik kalacaktır. Medeni Hukukta her ne kadar nafaka kapsamında çocuğun ihtiyaçları, masrafları ve eğitimi zikredilmiş olsa da İslâm hukukundaki kadar aile içindeki aldığı terbiye ve eğitime vurgu yapmamıştır.

KAYNAKÇA

- Abdülhamid, Muhammed Muhyiddin. *el-Ahvalu's Şahsiyye*. İstanbul: Mektebetül İrşad, 1439/2018.
- Acar Halil İbrahim. İslam Aile Hukuku. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2017.
- Aliyyü'l Kârî, Ali b. Muhammed el-Kârî. *Mirkatü'l Mefâtîh*. 6 Cilt. Beyrut-Lübnan: Dârü'l Kitabü'l İlmiyye, 1391/1971.
- Apaydın, H. Yunus. "Velayet". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim: 6 Aralık 2021. <https://islamansiklopedisi.org.tr/velayet--fikih>
- Araz, Yunus. "İslam Hukuku Açısından Menfaat ve Menfaat İçerikli Bazı Tasarruflar". *İlahiyat Tetkikleri Dergisi* 46 (2016), 81-129.
- Atasoy, Samed. *İslam ve Osmanlı Hukukunda Hidâne*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Aydemir, Enver. *Türk Yargı Kararları Işığında İştirak Nafakası*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Aydın, Faruk. *İslam Hukukunda Hidâne (Çocuğun Bakımı ve Himayesi)*. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2002.
- Aydın, Mehmet Âkif. "Evlat Edinme". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim: 6 Aralık 2021. <https://islamansiklopedisi.org.tr/evlat-edinme>
- Aydos, Oğuz Sadık. "Yeni Medeni Kanuna Göre Evlat Edinme". *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 4/2 (Haziran 2000).
- Bâbertî, Ekmelüddîn Muhammed b. Mahmûd b. Ahmed. *el-İnâye fî şerhi'l-Hidâye*. 4 Cilt. Dârü'l Fikr, ts.
- Baktır, Mustafa. "İslam Hukukunda Hidâne". *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7 (1986), 259-289.
- Bardakoğlu, Ali. "Hidâne". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim: 6 Aralık 2021 <https://islamansiklopedisi.org.tr/hidane>
- el-Belhi, Nizameddin. *Fetavayı Hindiyeye*. Dârü'l Fikr, ts.

- Bilmen, Ömer Nasuhi. *Hukuku İslamiyye ve Istilahatı Fıkhiyye Kamusu*. 2 Cilt. İstanbul: Bilmen Yayınevi, 1967.
- Bozan, Ayşe Gül Memişoğlu. *Boşanma Davalarında Nafakalar*. İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Bozovalı, Haluk. *Türk Medeni Hukukunda Bakım Nafakaları*. İstanbul: Kazancı Matbaacılık, 1990.
- Buğa, Mustafa , Ali eş-Şerbeci , ve Mustafa el-Hin . *Büyük Şâfiî İlmihali*. Çeviren Fehremez Sercan. İstanbul: Gonca Yayınevi, ts.
- Buhûtî, Şeyh Mansûr b. Yûnus b. Salâhaddin el-Hanbelî. *Keşşâfî'l Kınâ ' an Metni'l-İknâ'*. Beyrut: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, ts.
- Bulut, Harun. *Aile Hukukunda Velayet ve Nafaka Davaları*. İstanbul: Beta Yayınları, 1. Basım, 2007.
- Cezîrî, Abdurrahmân b. Muhammed b. İvaz. *Dört Mezhebe Göre Fıkıh*. Beyrut-Lübnan: Dârü'l Kütübî'l İlmiyye, 2003.
- Çeker, Orhan. *Nafaka Kanunu*. İstanbul: Ebru Yayınları,1985.
- Desûkî, Muhammed b. Ahmed b. Arafe. *Hâşiyetü'd-Desûkî ala 'ş-şerhi'l-Kebir*. Dârü'l-Fikr, ts.
- Dolu, Serhat. *İştirak Nafakası*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Döndüren, Hamdi. *Delilleriyle Aile İlmihali*. İstanbul: Erkam Yayınları, 2018.
- Dural, Mustafa vd. *Türk Özel Hukuku* . İstanbul: Filiz Kitabevi, 2016.
- Ebru Ceylan, "İştirak Nafakasının Belirlenmesiyle İlgili Seçilmiş Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi". *Türkiye Barolar Birliği Dergisi İstanbul Aydın Üniversitesi* 133 (2017), 300-324.
- Ebû Dâvûd, Süleymân b. el-Eş'as b. İshâk es-Sicistânî el-Ezdî. *Sünenü Ebî Dâvûd*. thk. Şuayb el-Arnâvût. 7 Cilt. Şam: Dâru'r-Risâleti'l-İlmiyye, 1. Basım, 1430/2009
- Mâverdî, Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed b. Muhammed b. Habîb el-Basrî el-Bağdadî. *el-Hâvi'l-Kebîr*. 11 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1415/1994.
- Efendizâde, Hoca Emin - Efendi, Ali Haydar. *Dürerü'l Hükkam Şerhu Mecelleti'l Ahkâm*. 1 Cilt. İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2017.

- Erbay, Celal. *İslam Hukukunda Evlilik ve Hısımlık Nafakası*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 1998.
- Erbay, Celal. *İslam Hukukunda Küçüklerin Himayesi*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2. Basım 1998.
- Eşkan, Selma. *İslam Aile Hukukunda Çocuğun Bakım ve Eğitimi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1999.
- Fîrûzâbâdî, Mecduddîn Muhammed b. Yakup. *El-Okyânûsu 'l- Basît fî Tercemeti 'l-Kâmûsi 'l-Muhît*. Çeviren Asım Efendi. İstanbul: Türkiye YEK Başkanlığı, 2014.
- Gamrâvi, Muhammed Ez-Zühri. *Es-Sirâcü'l-Vehhâc ala Metni'l-Minhâc*. Beyrut-Lübnan: Dârü'l-Ma'rife, ts.
- Güncan, Hilal Nur. *Türk Hukukunda Tedbir, Yoksulluk ve İştirak Nafakası*. İstanbul: Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Halebî, İbrâhîm b. Muhammed b. İbrâhîm. *Mültekâ-l Ebhur*. İstanbul: Sağlam Yayınevi, 1434/2013.
- Hamzaçebi, Mehmet. "Türk Medeni Kanuna Göre Boşanma ve Ayrılık Hallerinde Tedbir, Yoksulluk ve İştirak Nafakası". *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 10/3-4 (2002), 23-48.
- Haraşî, Muhammed b. Abdillâh b. Alî. *Şerhu Muhtasar Halil lil Haraşî*. Beyrut: Dârü'l Fikr, ts.
- Hüseyn, Ahmed Ferrac. *Ahkamü'l Üsra fi'l İslam et Talâk ve Hukuku'l Evlad ve Nafakakatü'l Ekarib*. Mısır: Dârü'l Câmiyye, 1990.
- İbn Âbidîn, Muhammed Emîn. *el-İbane An Ahzi 'l-Ücreti Ala 'l-Hidane*. İstanbul, ts.
- İbn Âbidîn, Muhammed Emîn. *Reddü'l Muhtar Ale'd Dürri'l Muhtar*. İstanbul: Şamil Yayınevi, 1403/1983.
- İbn Kudâme, Ebu Muhammed Muvaffakuddîn Abdullah b. Ahmed b. Muhammed. *el-Muğnî*. 11 Cilt. Riyad: Dâru 'Âlemi'l-Kütüb, 1417/1997.
- İbn Mâce, Ebû Abdullah Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî. *Sünenü İbn Mâce*. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'r-Risâleti'l-İlmiyye, 1. Basım, 1418/1998.
- İbn Manzûr, Muhammed b. Mükerrrem. *Lisânul-'Arab*. Cilt 2. Kahire: Dârü'l-Maarif, ts.

- İbn Müflih, Ebû İshâk Burhânüddîn İbâhîm b. Muhammed Abdillâh. *el-Mübdî' şerhu'l-Mukni'*. Cilt 7. Beyrut- Lübnan: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1997.
- İbn Nüceym, Zeynuddîn b. İbrahim b. Muhammed. *Bahru'r Râik*. Cilt 4. Dârü'l Kitabü'l İslami, ts.
- İbnü'l-Hümâm, Kemâlüddîn Mumammed b. Abdilvâhid. *Fethu'l-Kadîr*. 4 Cilt. Dârü'l Fikr, ts.
- İmam Muhammed, Hasen b. Ferkad eş-Şeybânî. *Camiu's Sağir*. İdaretü'l Kur'an ve Ulumu'l İslamiyye, ts.
- Karakoç, İrem. "Bir İslam Hukuku Müessesesi Olan Hidâne Hakkının ve Osmanlı Aile Hukukunda Uygulanışının İzmir Şer'iyye Sicillerinde Yer Alan Bir Karar Örneği Üzerinden İncelenmesi". *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 19/3 (2015), 151-206.
- Karaman, Hayreddin. *Mukayeseli İslam Hukuku*. İstanbul: İz Yayıncılık, 2003.
- Kâsânî, Alâaddîn Ebu Bekr b. Mes'ûd. *Bedâ'i'u's-sanâ'i' fi Tertibi's Şerâ'i*. 4 Cilt. Beyrut-Lübnan: Dârü'l Kitabü'l Arabi, 1974.
- Kaşıkcı, Osman. "Radâ". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 6 Aralık 2021. <https://islamansiklopedisi.org.tr/rada>
- Kayar, Mehmet Sedik. *İslam Hukukunda İcâre Akdi*. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.
- Kıyık, Mustafa Harun. "Aile İçerisinde Eğitim Açısından İslam Hukuku'nda Hidâne". *Uluslararası Aile İçerisinde Eğitim Çalıştayı*. ed. Mehmet Emin Yurt-Osman Bayraktutan. 143-178. Erzurum: Zafer Medya, 2016.
- Kizir, Mahmut. "Türk Hukukunda Evlat Edinme". *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 17/1 (2009), 152-184.
- Koçoğlu, Safa. *Boşanmanın Çocuk Açısından Sonuçları*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Kudûrî, Ahmed b. Ebî Bekr Muhammed b. Ahmed. *Muhtasarul Kudûrî*. Beyrut-Lübnan: Dârü'l Büşra İslamiyye, 1403/1983.
- Hamzaçebi, Mehmet. "Türk Medeni Kanuna Göre Boşanma ve Ayrılık Hallerinde Tedbir, Yoksulluk ve İştirak Nafakası". *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 10/3-4 (2002), 23-48.

- Memduhoğlu, Adnan. "İslam Hukukuna Göre ocuğun Bakım Ve Terbiyesi (Hidâne)". *Araşan Sosyal Bilimler Enstitüsü İlmî Dergisi*, (2010) 71-83.
- Mergımani, Burhaneddin. *el-Hidâye*. Çeviren Hüsamettin Vanlıoğlu vd. 5 Cilt. İstanbul: Yasin Yayıncılık, 1438/2017.
- Mevsilî, Abdullah b. Mahmûd b. Mevdûd. *el-İhtiyar el-Muhtar lil Fetva*. ev. Tevhit Ayengin. İstanbul: Ravza Yayınları, 2016.
- Meydanî, Abdülgani bin Talib. *el-Lübâb fi şerhi'l Kitâb*. 3 Cilt. Beyrut-Lübnan: el-Mektebetü'l İlmıyye, ts.
- Muhammed Kadri Paşa. *el-Ahkamü'ş-Şer'iyye fi'l-Ahvali'ş-Şahsiyye*. Beyrut: Dârü'l İbn Hazm, 1428/2007.
- Nevevi, Ebu Zekeriya Yahya bin şerif en. *Minhâcü't-Tâlibîn*. Lübnan-Beyrut: Dârü'l-Minhac, 2005.
- Özcan, Ruhi. *İslam Hukukunda Hısımlık Nafakası*. İzmir: ağlayan Yayınları, 1996.
- Özlem Yanık, "ocuğun Yüksek Yararını Kuşatan Bir Müessesese:Hıdane". *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi* 15 (2020), 365-400.
- Özuğur, Ali İhsan. *Nafaka Hukuku*. İstanbul: Legal Yayınları, 2007.
- Pışken, Gülistan Arabacı. *Boşanmanın ocuklar Bakımından Sonuçları*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Serahsî, Ebû Bekr şemsüleimme Muhammed b. Ebî Sehl Ahmed. *Mebhut*. ev. Mustafa Cevat Akşıt. 5 Cilt. İstanbul: Gümüşev Yayıncılık, 1429/2008.
- şırbînî, Muhammed b. Ahmed el-Hatîb. *Muğni'l Muhtâc*. Beyrut-Lübnan: Dârü'l Ma'rife, 1418/1997.
- Tatar, Canan. "İslam Hukukundaki Hıdane Müessesesinin Günümüz Uygulaması ile Mukayesesi". *Kadın Araştırmaları Dergisi*, (2018), 77-102.
- Topkaya, şahin. *Yoksulluk ve İştirak Nafakası*. İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2017.
- Tuveycirî, Muhammed b. İbrahim b. Abdullah et-. *Mevsûatü'l-Fıkhi'l-İslami*. Cilt 4. Suudi Arabistan: Beytü'l-Efkâri'd-Düveliyyeti, 1430/2009.

Türkmen, Ahmet. "Eğitim Nafakası (TMK m. 328/ II) Education Alimony". *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi* 8, 2707-2764.

Ulusoy, Neslihan. *Türk Medeni Hukukunda Nafakalar*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.

Yakut, Esra - Çağlayan Aygün, Gözde. "Osmanlı Hukukundan Günümüze Evlât Edinmenin Miras Hukukuna Dayalı Sonuçları". *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 26/1 (Nisan 2018), 11-46.

Yıldırım, Mustafa. *İslam Hukukunda Hidâne*. Manisa: Emek Matbaacılık, 1990.

Zuhayli, Vehbe. *İslam Fikhi Ansiklopedisi*. 7 Cilt. İstanbul: Dârü'l Fikr, 1405/1985.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

İsim, SOYİSİM :

Doğum Yeri :

Doğum Tarihi :

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi :

Yüksek Lisans Öğrenimi :

Doktora Öğrenimi : -

Bildiği Yabancı Diller :

İŞ DENEYİMİ

Yıl

Yer

Görev

İletişim:

E-posta Adresi :

ORCID :